

5765

ప్రజుద్ధాంధ్ర

స చిత్రమా న వత్రిక

కీర్తిశేషులైన రావుబాబ్బర్ కందుకూరి పీఠేశలింగమువంతులుగారు

సంవత్సర చందా ౧-౦-౦

౬

౧౨

సంపాదకుడు

వార్షిక సంచిక ౦-౫-౦

డిశంబరు ౧౯౩౫

ప్రపాద సుబ్రహ్మణ్యశ్రీ

వ్యర్థము

వృత్తులలోని శివపూజలు
గర్భశుద్ధి లేని ఆత్మశుద్ధిచేయుటలు

—వ్యర్థము

కాని చాలమంది యీ మార్గములబడి అదే ప్రయత్నించడము మన మెరుగుదుము.
అనలు 'కిటుకు' యొక్కచవున్నదో తెలిసికోవాలి. స్త్రీగర్భనోశము యెటువంటి రుగ్మతలకు
గాని—క్రిములకుగాని తాపీయగుండ ఉండడములో ఉన్నది మాశృహృదయము సంత్పత్తినందు
టకు అవసరమగు పరిస్థితి. అనారోగ్యతకు లోనైనస్త్రీలు అభాగినులట్లు వాపోవ నవసరములేదు.
గర్భాశయరోగముల వివారింతుటకు,—నమయానికై పొందియుండే రోగములను అడ్డుటకు—
మాతృసంత్పత్తి హేతువగు సంతాన సంతోషమునకు రాజమార్గము లోద్రనేవనము. లోద్ర
నేడు ప్రతియింటను నేదించబడుటకు కారణము దాని ప్రాశస్త్యము గుర్తించుటయే.

స్త్రీల వాంఛాసాఫల్యతకు
ఆరోగ్యజీవనమునకు
లోద్ర

కేసరికటిరం, ఎస్కాగ్రు, మద్రాసు-న యెల్లెడలను లోద్ర దొరకును.

Sparkling & refreshing
beverage

Stimulating & invigorating
Tonic

Always drink

VIMTO

The best nature's fruit tonic drink that keeps you fit
and cheerful throughout the Year.

Sole bottlers for Vizag. Dt:—

THE CRYSTAL AERATED WATERS,

manufacturers of high-class mineral waters and Aerated water specialists,

VIZAGAPATAM

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతము

జీవామృతము బలహీనతవలన జనించు రుగ్మతలను ఆటంకపరచి, దేహమునకు సంపూర్ణ ఆరోగ్యమును, రక్తవృద్ధి, నరములకు పటుత్వము, కండ పుష్టిని, భీమబలమును, తేజస్సును, జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిపరచును.

జీవామృతము

ఆరోగ్యమును పునఃప్రతిష్ఠింపగల ప్రాణదాత

బాలభాస్కర

బిడ్డల

లివర్ & స్ప్లీన్

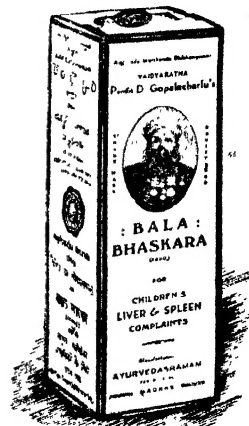
వ్యాధులకును, ఇతర పువరసంబంధమైన వ్యాధులకు సిద్ధావధము.

వ్యాధుల్యవివరములు తెలిపిన మంచి పలహా లొనగబడును.

కాగితలాగు కోరువారికి ఉచితము.

ఆయుర్వేదాశ్రమము

హస్తేశాఖ్య 287, మదరాసు.

బెడవాడ నరస్యలీ టుక్ డిపోనారి, స్వంత ప్రచురణములు

అంధ్రదేశముందు ప్రచురింపబడు నాటకరత్నములు

ఆదిభట్ట నారాయణదాసుగారి హరికథలు.

	రు.	అ.
నలీ సక్కుబాయి సో॥ గా	0	12
శ్రీ కృష్ణతులాభారము ము॥ ను	1	0
సత్యహరిశ్చంద్రియము బ॥ ల॥	1	0
బుద్ధిమతీ విలాసము డిటా	1	0
రంగున రాడీ సో॥ గా॥	1	0
ధరణికోట డిటా	1	4
నలీ అనూయ డిటా	1	0
గంగానతరణము డిటా	1	0
మహాభక్తవిజయము డిటా	1	0
ద్రావదీ వస్త్రాసహరణం ము॥ అ॥	1	0
సావిత్రి శ్రీ॥ న॥	1	0
చింతామణి కా॥ నా॥	1	0
మధునేప డిటా	1	0
వర్షప్రతాప అననూయ సో॥ అ॥	1	0
రాధాకృష్ణ సా॥ ల॥	0	12
పాదుకావట్టాభిషేకము సా॥ ల॥	1	4
జయంతజయపాలము అ॥ న॥	0	12
కృష్ణలీల బల్లా॥ కే॥ ను॥	1	4
రామదాసు డి॥ గో॥	1	0
రసపుత్రవిజయం ఇ॥ య॥	1	0
రాజాప్రతాపసింహ డిటా	1	0
చంద్రగుప్త సెం॥ శి॥	1	0
దుర్గాదాసు జం॥ శి॥	1	4
రాజాప్రతాపసింహ డిటా	1	0
రాధాకృష్ణ సాంగ్య చం॥ కే॥	0	12
తూలాభారం సాంగ్య డిటా	0	12
చండినాలకం ము॥ నే॥	1	0

	రు.	అ.
బా॥ శివధము	1	0
రుక్మణీకల్యాణము	0	12
మార్కండేయ చరిత్రము	0	12
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	0	12
అంబరీష చరిత్రము	0	8
ప్రహ్లాద చరిత్రము	0	8
గజేంద్రమోక్షము	0	8
భీష్మచరిత్రము	0	8
పై న పునహరించిన 8 పుస్తకములు కలసి		
కాగ్యోక్తి బయిండు.	5	8
బి. బాలాబీదానుగారిచే రచియింపబడిన హరికథలు		
గయోపాఖ్యానం	0	8
జయప్రదాదేవి చరిత్ర	0	8
సలచరిత్రము	0	8
గుక్కాంగదచరిత్రము	0	8
శశిలవ విజయము	0	8
శశిశేఖావరిణయము	0	8
నంగ్రహారామాయణము	1	0
గయోగర విజయము	0	8
త్రైశంక విజయము	0	8
నీతాకల్యాణము	0	8
ద్రావదీ మానసరత్నం	0	6
కుచేలోపాఖ్యానం	0	6
పురందరాను చరిత్ర	0	6
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము పా 1	0	6
డిటా రెండవభాగము	0	6

మా వద్ద అనేకరకములు గలవు. కోరినవారికి నూరుపేజీల కేటలాగు ఉచితముగా పంపబడును.

వలయువారు :

కురికూరి సుబ్బారావు,

ప్రొఫెసరు, నరస్యలీ టుక్ డిపో, బెడవాడ.

ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయం—తరవాయి

నాళం కృష్ణారావుగారిది	త. ఆ.	భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారిది	మొనరికంటి వంజీవరావుగారిది
తేనెదినుసులు	౦ ౮	విశేషాత్రిమలు—ప్రాచీనాంధ్ర	బక్కాదయ్యుడను చరిత్ర ౦ ౧౨
పాఠశాలగళులు	౦ ౮	తేజము	౧ ౪
గోగీతము	౦ ౨	ప్రాచీనాంధ్రనాకాశీకవచాశ్రమం	౧ ౦
తెలితెలి	౦ ౨	కవికాసమితివారిది	౦ ౫
మొదటి	౦ ౪	కళాభి—వారి కనందిక	౧ ౦
పూజాపుష్పమాలవారిది		ఉత్కలపతనము నాటకం	౦ ౧౨
చాకరపు	౦ ౮	ప్రభుత్వ—ఖండకావ్యాలు	౦ ౮
కావ్యపరిచయ	౦ ౮	మాతృభాష పద్యఖండాలు	౦ ౪
రావుసాహెబు గిడుగు రామమూర్తి		స్థానాపతి దుక్కిణమ్మగారిది	
వంతులుగారిది		పూజామాల—ఖండకావ్యాలు	౦ ౪
వ్యాససంగ్రహం	౩ ౮	ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారిది	
గద్యదింతామణి	౧ ౮	వ్యాసాచరి	౦ ౪
కాలక విశరణ్యము	౧ ౮	తెనుగు వీణ, పాటలు—పద్యాలు	౦ ౨
వ్యాసాచరి	౧ ౦	కూచి నరసింహంగారిది	
ఆంధ్రకవిభిషక్తుల భాషాశేషము	౧ ౦	ఆత్మసంయమము—అమితవిషయాన	౩ ౩
వ్యాసకుటీరవారిది		ఆనుబంధము	౦ ౩
జన్మధూమ నాటిక	౦ ౪	నడింపల్లి వేంకటహనుమంతరావు	
ప్రేమాజులీ—పంచమదండకతులచరిత్రం	౫	గారిది	
కుమారయము	౦ ౩	సాహసీ—వనం	౧ ౦
ప్రేమికానంద నందీశము	౦ ౨	నవాబేవ మూల్యప్రకాశకరావుగారిది	
మొదటికరము	౦ ౧౪	మనిమాత్ర	౦ ౧౨
కుమారి	౦ ౧౦	కమలమాల	౦ ౧౨
ఆత్మకృతి	౦ ౮	కొ. స్వరచరిత్రగారిది	
నంద్య	౦ ౬	వివోదశిల్పము	౧ ౪
ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారిది		ఆంధ్రరత్నగ్రంథమాలవారిది	
మాంపలి	౩ ౦	మొదటి	౧ ౦
నాటకరాలు	౧ ౦	మద్దులపల్లి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిది	
నంగీకావళి	౦ ౧	చతుర్విమలచరిత్ర	౦ ౮
పొది	౦ ౧	సుభాషితములు	౦ ౧
భావతరంగాలు	౦ ౧	పార్వంది రామశాస్త్రిగారిది	
వారిజ నాటకము	౦ ౧	క్రిమికావలక విమర్శ	౦ ౮
వజ్రల వేంకటేశ్వరకవిగారిది		రాయనం శేషగిరిరావుగారిది	
నాకాంధ్రము	౦ ౧౨	కొరినమానా (నాటకం)	౦ ౧౨
గోల్కొండ పత్రకవారిది		రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారిది	
గోల్కొండకృష్ణ నందిక	౨ ౦	నాటకాపహులు	౦ ౧౨
ఉత్కల విశేషము	౦ ౧౨	సాహితీ సమితివారిది	
రెడియోనిరంతరంధిక	౧ ౪	సఖి, మొదటిపంపుటం. నాలుగు	
నందీశాచరిము	౦ ౬	నందికలు. కాలికోనయిండు.	౩ ౧౨
కర్నూలు రాజనాకాశి	౦ ౨	కొ. శతకోపాచార్యులుగారిది	
రఘునాథ్	౦ ౧౬	జగత్కథ (తెలుగు వర్ణన పుస్తకం)	౩ ౦
మూరేమండ రామారావుగారిది		కాకాశీకవిము	౦ ౧౦
భారతము విద్యాపరిశ్రమ	౦ ౧౨		
ప్రభుభాగ్యదాతాచరి చరిత్ర	౧ ౦		
పలయవారు. కలాభివర్ధన పరిషత్తు. కలబరగి వారి యింటిలో, ఫస్ట్ కేట రాజమండ్రి అని రాసికోవాలి.			

రెం. లక్ష్మీనరసింహంగారిది	
మృదయవిహంగము	౦ ౪
నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారిది	
ఆంధ్రమహాపాత్రాజ్యము (సాదా)	౧ ౪
కృతికో. ఉత్కలపతి	౨ ౮
Age of Mahabharata	1 0
చెలికాని సత్యనారాయణగారిది	
జడగంటలు	౦ ౮
రమ్యశేఖ	౦ ౮
చక్రపాణి	౦ ౮
గాడిచర్ల హరినారాయణరావుగారిది	
వోటు	౦ ౧౦
మూరరాజు	౦ ౪
నీతిధర్మము	౦ ౪
సంపూర్ణస్వరాజ్యము	౦ ౪
క్రిరామచరిత్ర	౦
ప్రపంచచరిత్ర (గీత)	
౧ మొదలు ౩ భాగాలు	
భాగం ౧	౦ ౮
నాలుగవ భాగము	హాజరులేదు
Neglected Emperor	0 8
Spiritual Swadpsi	1 0
Age of Vemana	0 6
మూర్కండేయభవనం వారిది	
సద్వివాసందం (యనినవర్ణి	
పాటిక శిల్పన వనం	౧ ౦
కథాకావ్యము (పద్యాలు)	౦ ౧౨
కథాకావ్యము (కవనం)	౦ ౧౨
వెంపటి నరసింహారాయణగారిది	
అక్షర శారద్యశాముడు	౦ ౮

జిల్లా పరిషత్తు వారి శ్రీ కృష్ణ లీలలు

(తెలుగు భాష)

ఈ ఫిలిము మదరాసు, బెజవాడ, ఏలూరు నగరములందు ప్రదర్శింపబడి అనేక వేలమందిని ఆకర్షించుచున్నది.

ఈ నెల 7 వ తేదీనుండి విజయనగరం, విశాఖపట్టణములలో ప్రదర్శింపబడునున్నది.

తెలుగులో ఇట్టి సర్వాంగసమపరముగ తయారుగాబడిన ఫిలిము యితరవరకు వచ్చి యుండలేదు.

మదరాసు బ్రాహ్మణాకేమిలో జరుగుచున్నవస్తువులకు అనేక వేలమందికి టిక్కెట్లు దొరుకుట దుర్లభముగా నున్నది.

ముఖ్య పాత్రధారులు

శేమూరి గంగయ్య	...	కందుకు
సారుపల్లి సుబ్బారావు	...	వసుదేవుడు
సారుపల్లి సత్యనారాయణ	...	అతూరుడు
గోవిందరాజుల శంకరాచార్యులు	...	శ్రీ గణేశుడు
మాన్మథ రాజేశ్వరరావు	...	శ్రీకృష్ణుడు
శ్రీరంజని	...	దేవి
రామలింగం	...	యశోద

మదరాసులో ఇంతవరకు యేఫిలిమునకు గూడ యితర జనసముదాయము వచ్చియుండలేదు.

ఒక్క వరివీక్షింపుడు!

వీక్షించి సంతోషస్వాంతులు గందు!!

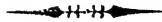

సంపుటము ౬.

రామమహేంద్రవరము ౧౦ డిశంబరు ౧౯౩౫

౧౨ వ సంచిక

రామమూర్తిపంతులుగారిలో ౩౬ గంటలు

సవంబరు యిర్లపై మూడో తేదీ, శనివారం, సాయంత్రం, రమారమీ యెనిమిది గంటలవేళ, పల్నాకిమిడిలో, నేను, రావుసాహేబు శ్రీగిడుగు వేంకటరామమూర్తిపంతులు గారి యింటికి వెళ్లాను. ఇరవై ఐదో తేదీ, సోమవారం, ఉదయం, అలాగే యెనిమిది గంటలవేళ, మళ్ళీ, లోక్మిల్లుంచి బయలుదేరాను.

ఈ ౩౬ గంటలకూ నేను నలకట్టలేను. నా జీవితంలో, యితరకూ, నీలలాంటి సమయం గడిచి యెరిగను. ఇక ముందుకూడా గడిపబోను.

పంతులుగారి కటాక్షవీక్షణం నామీన ప్రసంగించుతే సేపూ యేదో అపుర్యత క్లిష్టాకటినాలో జాగ్రత్తం అవుతూ వున్నట్టు తోచింది. తెనుగుభాషను గురించిన సమగ్రజ్ఞానం నామెడతీలో సందితం అవుతూ వున్నట్టు కూడా అనిపించింది.

ఆంధ్రదేశానికి నూత్నసందేశం వెలువడ్డ ఆగస్టులో కూచుని ప్రపదేశం చేస్తూ వుండగా పంతులుగారి దృఢదర్శనం చేసుకున్నాను. నాజన్మ సఫలం అయింది.

నేను వెళ్లాటప్పటికీ, పంతులుగారు, టేబిలుముందు కూచుని ఫలాహారం చేస్తున్నారు. “రామమండ్రీనుంచి

యెవరో నచ్చా” రకం కావచ్చునీ, అన్న పూర్ణమృగాలు మనవిచయ్యగా వారు, నెనక్కి తిరిగిచూశారు. వెంటనే నేను సమస్కారం చెయ్యగా అందుకున్నారు; గాని సన్నసవాలుకట్టలో ఏయారు.

రామమహేంద్రవరంలో వాకి సన్నాసం జరిగాక, మళ్ళీ నేనుదే వారి దర్శనం చెయ్యడం.

ఇది యిలాగే జరుగుతుంటే నేను చేతిలోనే వుంచు కుని వున్న వార్డు ఆంగలచాను. ఎంతో వారు, గభీమని పేచి “అలాగా? చాలా సంతోషం” అంటూ నాభుజం మీద తట్టి, కొంచెం దూరంలోవున్న కుర్చీ తెచ్చివేసి కూచోమన్నారు. నేను అలా తెచ్చుకోవాలని ప్రయత్నించాను; గాని ఆవులింజాలలో వున్న కుర్చీని నేను స్వాధీనపరుచుకోవడంలేదు.

నన్ను చూశారు. అప్పుడాకా ఫలాహారం చేస్తూ, పూసిపోడానికి మూలుగుతూ వున్న పంతులుగారు, గ్రాంథికవాదులలో కొమ్ములు తిరిగినవారి తప్పుడు రచనల ప్రస్తావన ప్రారంభించారు.

అవి గ్రాంథికవాదుల అప్రయోగాలే కాదు, అర్థం లేని ఆక్షిపణలే కాదు, కుట్రలే కాదు, కుత్తికాళే

ప్రబుధ్ధాంధ్ర

దేశంబరు

కాదు... తరవాత, ఎలమంచిలిలో... కానీ వారి ఘనత కాశీరవం చా... లను. వారి పేర, ఎలమంచిలిలో, బోధన యాజమాన్యం... కిరు గాన, విశాఖపట్నంలో మునిసిపాలిటీ పెత్తనంలో... నాకి 'మధ్యకథ' గాన...

తరవాత ను... సంపాదన... మేనమామ... ఆంగ్లంలో... మ... త్వ... రు... బిక... రో... ను... నూ... ప... భాషల... బులు.

నా... త... వీర... పు... ఆ...

ప్రవా... వన సచ్చింద...

వెంటనే పోయి, ఎంతలాగారు, ... వసారాలోకి తీసుకువెళ్ళి, గణిమ... డు తాటాకు పుస్తకాలూ సూపిస్తూ "కిపిగారికి విశాఖపట్నం జిల్లావారు పట్టిపూర్తి మహోత్సవం చెయ్య

నం బాగానే వుంది; కానీ వారి ఘనత కాశీరవం చా... లను. వారి పేర, ఎలమంచిలిలో, బోధన యాజమాన్యం... కిరు గాన, విశాఖపట్నంలో మునిసిపాలిటీ పెత్తనంలో... నాకి 'మధ్యకథ' గాన...

ప్రపించి, చివరకి చేయిం... పేటట్టుయితే నేనీ తా... తాను న్యూలన్నీ ఆ... గానా గారానీస్తాను. నీ తానాని ముంట్లో లేక... మారు చూ... న్నూ... విశాఖ... నామ... కథాగా... కా... కి... తి... ను. మారు... క న క... మీమాట... లో... మహాసభలో చెప్పండి... సెలవిచ్చాను.

తరవాత, వారి, యీ... దేశం, నేను విశాఖ... పట్నంలో మహాసభలో ప్రకటించాను.

రాజు... గారు గొప్ప పండితులని... నునుగును; కానీ మంత్రులుగారి యీ సందేశంనల్ల... విశాఖపట్నం వదలి ముంత మహోన్నతంగా కన... పడింది.

కావాలి, తెనుగుదేశంలో, ఆంధ్రప్రదేశ్ లు తారత... లుం తెలుసుకోవా లంటే, అందుకు రామమూర్తి... తులుగారి స్వయం వొక్కటే ఆధారం.

తరవాత వీరేశలింగంపంతులుగారి శిలావిగ్రహం వం... గతి పచ్చింది. "రేపది రాజమహేంద్రవరంలో మహా...

తనపంతుల ప్రతిష్ఠించబడుతోంది కాదా మీరిలా వచ్చే శా" లేమని పంతులుగా రడిగారు. "ప్రబుద్ధాంధ్ర సన్నిహితో వుండనివ్వడం లేదని రాసి చూపించాను. "బానాను. మీ ప్రచారం సంగతి విన్నాను. ప్రబుద్ధాంధ్రకు, సంపాదకుడు నెలకు యిరవై రోజులచొప్పున ప్రస్తుబిల్లా సేవకు బిల్లా పూర్తిగా చెల్లక పోతువుండడం దేశీయుల గాఢాభిరక్షకు సదగ్గనం. అయితే: ఈ పూర్వో మీరు మీయింటో నవచయ్యడం బాగా లేదు. ఏమంటే? (అన్నివిధాలా ముగిస్తున్నావేలీ. ఈ మూడు తాపీపనా పుడతూ పుయిలో ప చెయ్యడానికి రాను. ఏ నే, తగువాత, కంప్రొమిస్సు రాజాగారి పోవ్యంధ్రంలోవానా నాణ్ణి డేన్ వుంటు. పెంకు లమ్మక సేవాడు ముగిసి మిగిలివున్నా. ఇంట్లో వాడికే సర్దుకొ కట్టిపెట్టాలోనావీ. రాజాగారిలో నడచు ఫల వున్న సైద్ధమమ్మయ్య లెహూ మీయింటోకేసి కూడా చూడరు. ఏక్కడైనా కనపడితే గూర్తంగా త్రొలిగిపోతారు. మాకే గాని మరొకరికీ కూడా మీయింటో చిక్కులున్నాయి. మీరు మరోచోట జమియ్యం కలిగితే పని పరిగివుండు" అని పంతులుగా రిన్నారు. దానికి నేను "తమ దగ్గరం కోసం చెప్పాను. మరేమీ పని లేదు. పచ్చాయ కనక యింకావరకే శమ ద్వారా చందాదారులై వున్నవారిని చూస్తాను." అని రాసి చూపించాను. పంతులుగారు సంతోషించారు; అని "మాటలనల్ల పనులు జరుగుతాయా? ఎలే నుకీ. కష్ట పడండి. దేశీయులు మీ సేవను గుర్తిస్తారు. కొంతమీ కూ గుర్తించి కూడా వున్నారు" అని చెబుతూ మళ్ళీ వీరేశలింగం పంతులుగారి ప్రస్తావన అందుకున్నారు.

"వీరేశలింగం పంతులుగారు పండితు లనడానికి మీలు లేదు; కాని పండితులే చెయ్యవలసిన పనులన్నీ చేశారు. వారు చేసిన పనులు మరెవ్వరూ చెయ్యలేకపోయారు కూడానూ. వారు, చివరికి, నావాదం అంగీకరించాడు. పెంకుసేవారి ఆసందాశ్రమంలో సర్తమానాంధ్ర గానాప్రసక్తసమాజం యేర్పరచబడ్డది. దానికి పంతులుగారి అధ్యక్షులు. అప్పటికి వారు ఆంధ్రకవుల చరిత్ర

సంస్కరిస్తున్నారు. మద్రాసు ప్రమాణం తొందరలో కూడా వున్నారు. "ఈ పని పూర్తి కాగానే నేనీ సమాజం పని శ్రద్ధగా చేస్తా"నని చెబుతూ వాడు మద్రాసు వెళ్ళాడు; కాని కొద్దిరోజుల్లోనే మిగిలి కాలం చేశారు. ఈ సంగతు లన్నీ తెలుపుతూ గోలాపగ్రహప్రతిష్ఠకు ప్రధానమరుణు లైన పెద్దాడ నిలదొంగ నరావుగారి నేను కలుసుకున్నాను. వారు దాన్ని ఆసభలో చదువుతూ దీని పుట్టుతున్న సన్నిధి పంతులుగారు.

అప్పుడు రాత్రి పదిగంటలు గాకుండా పంతులుగారు ఆ కాలం పూర్తిగా గెలిచి వున్నారని; కానీ ప్రయాణమునదిగిరినల్ల వా కిదిగిరి ముగి ద్రమస్త్ర ప్రాసంధ ము వున్నది. అది చూసి, నాన, నాన "పెంకు"మని పిలిచివచ్చారు.

సంభాషణ :-

మూర్ఖోదయం అమీటబ్బుకే పంతులుగారు శాస్త్రకృత్యాలను తీర్చుకొని పద్ధతిగా వున్నారు. మరో అర గంటకి నేను తెలుసుకున్నాను. మూర్ఖోద్రుగ్గా వచ్చిన కాఫీ పాచ్చునకు యిద్దరిమూ మండిపాడి పెట్టి పోయాము.

పంతులుగారు, నన్ను, నాతో గొంకి తీసుకువెళ్లి ఉత్తమప్రబంధాలున్న బిరువా తెచ్చారు. భారతం, భాగవతం, రామాయణం, సుమమచిత్రాదులు— ఏవి తీసినా పరిష్కారం పలికినవి. సమరణలు ప్రతీ పేజీలోనూ గుర్తుపెట్టబడివున్నాయి. దీనిసార్వభౌముని శ్రీకృష్ణ భారతం కనపడింది. ఎనిమిదివారాల గీటుపెట్టని పరిక్తి కనపడలేదు. నామీదా వాసుధేనశాస్త్రీగారి ఉత్తర రామచరిత్ర కొత్తకూర్పు కనపడింది. అక్షరం అక్షరానికి గీట్లున్నాయి. ఒకచోట శాస్త్రీగారు "హనిహన గిడు" అని వాడారు. అది చూడని, సప్రవృతూ "శాస్త్రీ గారికి హనగుధాతువు అర్థం తెలసదు. దానిప్రయోగం అసలే తెలసదు. అయినా వుత్తరరామచరిత్ర తెనిగించారు. అయితే: వారి రచనలో వ్యాసహరికశబ్దాలు కుప్పలుగా వున్నాయి. తెలిసివుంటే వారు వాటిని పాడారని నేను చెప్పగల" నన్నారు పంతులుగారు.

పక్షాని సుబ్బారాయమూరి ప్రస్తావన వచ్చింది.
 “శర్మరత్నాకరం లేదా నాని మాట్లాడి” రూ చెబుతూ
 “పంతులుగారు, న్ను, మొం” గి కి తీసుకెళ్లి శర్మ
 రత్నాకర ముంగి అడగారు.

కామ కళ, 1911 నాటి ఆ వల్లకా
కట్టెడి గురి. కామ కళ, ఏడాది కా
కాతము విడిచి వా మాత్రపున్నాయి. ఏ
దులొక్కొక్కరికి చాలా కష్టమయి.
ప్రతి ఒక్కరినూ చూపుచు, లేచె నలుగురి రాసు
భాగమే నెచ్చుగా వు.

అగి మళ్ళీ మిథ్యా కాకా కట్టస్తూ పంతులుగారిగా చెప్పారు.

కెద్రెరమూ ను చు రీ వున్నాం. “తమరు కూచోండి” అని పిల్చి దగ్గిరికి లాగాను, కాని “నునుని మాట్లాడడమే నాకలవాదు” అని నా రలాగే వుండి మాట్లాడారు.

“ఇహివో వేన, కబ్బర ౨౫౦ మరో ప్రతి కూడా కొలి, తెలుకాగితా మ వేళ్ళి తెలుగు చేయించివున్నాను; కాన యామిరి గను నాప్రాణంకాకే యెక్కడను భద్రం గా కాపాడుకులమన్నాను. ఎన్ని డో నన్న వేతం తట స్థించింది. అది ఎక్కడప్పుడో ముగియి పున్నకాంతో పాటు కు కూడా పట్టినా గా మహేంద్రవరం వెళ్లాను. అక్కడ కన్నకు చివరకాని నా ముణానాపుగారి యింటో ఒను. అప్పుడు చివరకాని కి వచ్చి కూడగా పట్ట లో కి రిక్కానా కి ఎక్కడ. ప్రయాణం తొందరలో అది అక్కడే పు కివల. అది కి వేండుంగు నా ముణిగారు. అప్పుడే “అ ముల్లీ నాచేతికి వచ్చేదాకా కేను భో - చెన్ను” ను తప్ప తెల్పాను. ఈ సంగతి తెలుసుకున్నా వెం కిక్కానా నారాయణరావుకి తెలిగ్రా చిచ్చాడు. గా కి నారాయణరావు “అవును. అది యిక్కడ కి కి కి. వెంటనే వార్తలు చేసి పంపే శాను. ఈ పాటికి ఎగల దాగిలో వుంటుంది” అని బదులు తంతి కొట్టాడు. అప్పుడు మావాళ్ళు, బోధించి, బతి

మాముగా చేను భోజనం చేశాను. అయితే: ఈపుస్తకం
అంటే నాకింట్లో శ్రద్ధ యెందుకో మీకు తెలుసునా? "

గెల్లా అమగుతూ, పంతులుగారు, ముంత దగ్గరగా
 ఎచ్చి తమ గండు చేతులూ నాభిజలమిం వేసి వూపు
 నూ—నూ లిన్ లింగి అయిత నూ—

“మారు గొనానెంది. గట్టగా నమ్మండి. నీ చిది
 ఎరికి నులకలావు. దుగ్గరి కోన చెయ్య
 ఎని పులక చెయ్యి. నీకొక విడిచిపెట్టను.
 నాయచ్చి శ్రీధరకంగా గొడు. . . అంధ్ర
 సాహిత్యనివేత్తయొక్క శ్రీతిరులు మీకు బాగా
 తెలుసు. జయంతి రామయ్యగారు దాని చిరుగీర్తి చది
 మీశారు. ఇప్పుటికి చివరమైన వున్నారు. అది పూర్తి
 గా గిడుగారివోయింది. దాని కింక యెదుగుబాదుగులు
 లేవు. అది యిక చిగిర్చదు. పుయ్యదు. కాయదు. ఫలిం
 చదు. ఈ రామయ్యగారు ఆశిష్టుకుని పున్నదల్లా
 సూర్యరాయాంధ్రసిఘంటువు. దేశం కనిపెట్టుకుని పు
 న్నది గానోనమే. అయితే: అది శబ్దరత్నాకరంమీద
 యింపువుమెంతులేప్పనవ్వతంత్రం కాదు. సమగ్రం అంత
 కంటే కాదు. నిర్దుష్టం కానేకాదు. కావడానికి తగిన
 సన్నివేశాలక్కడ లేనే లేవు. అది అచ్చులో వుందని
 తెలుస్తోంది. కనక యెప్పటికేనా జయటికీ వస్తుంది.
 నను దానోనం యెదురుచూస్తున్నాను. వచ్చిరావడం
 తోన దాన్ని ను ముక్కా చెక్కా కింద చిత్రోత్ప
 స్తాను. అందుకోనమే యాశ్చర్యకర్తలకరం యంత బాగ్ర
 త్తూ వుంచాను. దీన్ని అనుసరించి వెదుతుంది కనక
 అది, దాని మింగింపాలంటే దీనిమీద రాసివుంచిన
 నోళ్ళు చాలా అవసరం. తరవాత దీనిపని తీరిపోతుంది.
 ఇంతవని చేస్తేనాని కృతకాంధ్రంయొక్క దౌర్బల్యమూ,
 దౌర్భాగ్యమూ దేశీయులకు పూర్తిగా బోధపడవు.
 నిఘంటువు రాయడానికెలాంటవారు పూనుకోవాలి,
 వారి హృదయం యెంత విశాల మయినది కావాలి,
 సంకుచితభావాలతో పూనుకంటే అది యెలాగ నిరర్థకం
 అయిపోతుందో, జనద్యాపన విడిచిపెట్టి నిఘంటువు
 రాయడం యెంత శవాలకరణమో దేశీయులకు బోధ

వడడం చాలా అవసరం. ఏది జరిగినా యేది జరగక పోయినా నేనిది మాత్రం చేసి తీరతాను. మీరు చూస్తారు”

పంతులుగా రీమాటలు చెప్పించాటప్పుడు వారి ముఖంమీద దివ్యతేజస్సు మెరిసిపోయింది.

తరవాత పంతులుగారు, కర్చీలో చేరబడి వాక్కుక్షణానికి చిత్తాన్ని సమాహితం చేసుకున్నారు. ఈలోపుగా నేను పలకమీద వొక ప్రశ్న రాసి వారి కింది చాను.

నారచన లెంతో పుబలాటంతో చనివే ప్రియమిత్రులు, భాషరాజు వేంకటకృష్ణారావుపంతులుగారు నాలుగు దినముల్లు నాకొక సలహా చెప్పివున్నారు; కాని దాన్ని నేను తప్పక అంగీకరింపలేకపోయాను. ఇచ్చాను. అయితే ఇటీవల రామమూర్తిపంతులుగారికి రాసి యివ్వడం పరిష్కరించుకోవా అనుకుంటూ—దీనిపై దర్బంలో కూడా శ్రద్ధచెయ్యలేకపోయాను.

“రాశాను”

“కోసెడు దూరం”

“బాగావుంది”

“అది చూసి బాగుంది”

ఇలా రాయడం మంచిగా కాడంటారు కృష్ణారావు పంతులుగారు. “వ్రాశాను” “కోసెడుదూరం” “బాగా ఉంది” “అది చూసి బాగుంది” అనుకుంటూ అంటారు వారు. “అసలు వ్యావహారిక భాషను ప్రవేశ పెట్టిన రామమూర్తిపంతులుగారు మీరు రాసిపట్ట రాస్తారా?” అని కూడా అడిగారు.

రామమూర్తిపంతులుగారికి నేను రాసి చూపించిన విషయం ఇది. దీనిమీద పంతులుగా రిలా సెల విచ్చారు.

“సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి రాసిపట్ట రామమూర్తి రాయడు. రామమూర్తి రాసిపట్ట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి ముందుకు రాయాలి? కృష్ణారావుగారిని మీ రిలా అడగండి. నేనడగ మన్నా నని మరీ అడగండి. ఇందులో ప్రశ్న కిటు కేమిటంటే? నేను రాయ మన్నది శిష్ట

వ్యావహారికం. శిష్టం లందరూ “రాశాను” అంటారు కాని “వ్రాశాను” అనరు. అనకపోతే లోపమున్నూ లేదు. నేను గ్రాంథికంలో వుట్టిపెరిగాను. ఆవాసన యింకా నన్ను వదలలేదు. పూర్వులు వ్యాఖ్యానాలు వగైరాలలో వాడిన శబ్దాలను వాడడం నా కిలవా బయింది. మీరు శిష్టవ్యాసహాసాన్ని స్వీకరిస్తున్నారు. అది చాలా మంచిది. నేనులా రాయకపోయినా మిమ్మల్ని ఆక్షేపించను. మీ రిచ్చనలలో బాణీరుత వుంది. మీరు వాడే శబ్దాలన్నీ ఆ బాణీరుత కేరళ భంగం కలగడం లేదు. “శిష్ట వ్యావహారికంలో వున్న భాష వాడాలి” అని మీరు జ్ఞాపకం వుంచుకున్నంతకాలమూ మిమ్మల్ని నేనే మీరు ఆక్షేపించను”

ఈ సమాధానం కృష్ణారావుపంతులుగారి కిష్ట మవుతుందో కాదో నేను చెప్పలేను; కాని నాకి మాత్రం చాలా వుత్సాహం కలిగి పింగి.

ఈ సమయంలో “పంట లయిం” దని మాతృశ్రీ గారి దగ్గరనుంచి కబురు వచ్చింది. మడికట్టుకుని యిద్దరమూ భోజనాలగడలోకి వెళ్ళాము.

భో. నానందరెడ్డి మళ్ళీ మేడమీదకి వెళ్ళియు. పంతులుగారు ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, తర్జా వగైరాల వాచ్చిత్య భాషలు గ్రంథాలన్నీ బీరువా తెరిచారు. అందులో వున్న పన్ని భాషాతత్వశాస్త్రానికి, వ్యాకరణానికి, ఆయా వాఙ్మయాల చరిత్రలకూ సంబంధించిన గ్రంథాలు. నేను గూడాలాభంగా వొక పుస్తకం తీశాను. విష్ణు చూడగా అది ఫ్రెంచి భాషాతత్వశాస్త్రానికి సంబంధించిన గ్రంథం. చాలా విలువయింది. ప్రామాణ్యం, కలచి కూడా నూ. అందులో వొక పేజీ అంతటా పెన్సిలుతో పెట్టిన కొంకిరిబికిరిగిత లున్నాయి. ఇదే మని నేనడగడానికి ముందే, పంతులుగారు, వాటిని చూపిస్తూ యిలా చెప్పారు.

“మీరు, నాకుమారుడు సూర్యనారాయణ నెరుగుదురు. అతని కుమారుడు — ఏడేనిమిదేళ్లవాడు—మీరెరుగుదురు. రాజమహేంద్రవరంలో జరిగిన ఆఘాతకాండనభలో అధ్యక్షులవారి తేబిలుమీద కూచుని దీక్షి

కుని మైనారిటీలో పడిపోయారు. తద్వారా—యిక్కడ— మనకి కూడా అరవలయెదట మైనారిటీ వచ్చింది.

ఇంతే కాదు.

* దీనివల్ల మానధనులైన శ్రీరామమూర్తిపంతులు గారికి, నమ్మి, ప్రాయం అంతా గడిపిన పూర్ణ—పని వేలు పోసి కట్టుకుని యాభైయేళ్లనుంచి కావరంపున్న యింతో వుండే యోగం లేకుండా పోతోంది.

సంగ తేమిటంటే?

౧౯౩౬ వ సంవత్సరం ఏప్రిల్ నెల మొదటిలేదీని పర్లాకిమిడిపట్నం ఓడ్రరాష్ట్రంలో చేరిపోతుంది. అయితే పంతులుగారు ఓడ్రరాష్ట్రీయపౌరు లనిపించుకోవడాని కిష్ట పడడం లేదు.

వారు సెలవిచ్చింది.

“ఈన్ని గడియలలో ఓడ్రరాష్ట్రీయచాచ్చయ అలుము కుంటుం దనగా, నేను, పర్లాకిమిడి పేడిచిపెట్టి మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీలోకి వచ్చేస్తాను. అయితే పర్లాకిమిడి స్టేషనులో రైలెక్కను. పాతపట్నం వెళ్ళి, ఏటిలో న్నానం.చేసి, పర్లాకిమిడి మళ్ళీ మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీలో చేరి శివ పులేక పోతే ఆపూర్ణో—బతికివుండగా నేనా పూర్ణో అనుగు పెట్ట నని కలకణం కట్టుకుని రైలెక్కతాను. అయితే: రైలెక్క యేవూరూ వెళ్ళడం? శివపూర్ణంలో నా కెక్కడ సుఖంగా వుంటుంది? భాషాపరిశ్రమ చేసుకో డానికి నాకేపూర్ణో అవకాశా లున్నాయా?”

పంతులుగారు తల పూపుతూ ప్రశ్నార్థకంగా చూశారు.

వెంటనే నేను, మారాఠీమహేంద్రవరం నయచెయ్య వలసిం దని ప్రార్థించాను. “మాపూర్ణో గౌతమి పేరిటి పెద్ద పుస్తకభాండాగారం వుంది. మీకుమూడుగురూ మాపూర్ణోనే పుద్యోగంలో వున్నారు. తాను గీతలు గీసిన ఫ్రెంచి పుస్తకం పెద్దపేరిగాక చదువుతా నని మూట యిచ్చిన మీ మనమడుకూడా మాపూర్ణో

వున్నాడు. మీశిష్యపరమానువులం మేము కూడా వున్నాము. గోదావరి వాడ్లు కావా లంటారా, ఇన్నిస్ పెటలో వుండండి. విశాల మైన భీషులతో జననమర్గం లేని స్థలం కావా లంటారా దానవాయిగుంటలో వుండండి, దీక్షితులుగారు పసిగడియలూ మిమ్మల్ని కనిపెట్టుకునే వుంటారు. గౌతమిభాండాగారం దగ్గర కూడా చాలా మంచి యిళ్లున్నాయి. మీయిష్టం. రాజ మహేంద్రవరం మీ మీరు దయచెయ్యాలి” అని నేను మరిమరీ కోరాను.

పంతులుగారు శలవూపారు. బాగుందన్నారు. ప్రస్తుతం అంతరించి మించి కనపడ్డంలేదని కూడా అన్నారు.

విశాఖపట్నంలో, కవిగా పట్టిపూర్తిమహోత్సవ సభలో వుపన్యసిస్తూ, సభలో కూచునివున్న డాక్టరు పాలకోడేటి గురుమూర్తిపంతులుగారిని, అగ్రాసనంలో వున్న న్యాయతి సుబ్బారావుపంతులుగారిని సంబోధించి నేనీ సంగితి చెప్పాను.

పంతులుగారు శశం విన్నపపుడు నిజంగా నాకు శరీరం అంతరించి అయిబలమయిపోయింది.

ఏమనుకుంటే యీముందీ?

తెనుగువాడిప్పుడు భావదాస్యంలో మగ్గిపోయి ఆత్మ గౌరవం యెక్కుండావున్నాడు. పామునోట్లో వున్న కప్ప కెళ్ళింప గోమగా వున్నాడు.

ఆరాటో నాకు సరిగా స్పష్టమైలేదు.

మర్యాద—యిరవై అయిదో తేదీ పుదయం యెని మిది గుంటులవేళ పంతులుగారికి పాదాభినందనం చేసి, మాతృశ్రీగాలికి కూడా సమస్కారాలు చెప్పకుని, ఆగురు దంపతుల దీవనలు శిరసావహించి, ప్రైవేటుకి వచ్చి రైలెక్కను.

రైలుకూడా నాలాగే మందకొడిగా వుండి ఎనిమిది గంటలకు పర్లాకిమిడిలో బయలుదేరింది పదికొట్టాక నాపడా ప్రైవేటు చేరింది.

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

నెంపటి నాగభూషణంగారు ఎం. ఏ.

ఒకసారి... పొరబాటు—

రెండవసారి... గ్రహపాటు—

మూవూ... తే... అలవాటు—

ఈ ప్రాంతీకన్యాయు. గౌతముని అనుగ్రహం లోనికి వచ్చింది. కేసలము కై గుడ్డని ప్రజనతి, ప్రజనన విన్నానా... క్రిమాన చేసి అనంతములు చాలనట్లు, అంద చుండా నిన్ను కుండా కరువున బోసి, అహల్యను. గాయానుచేశాడు. సామ్యుతో సంతోషిస్తోంది, బుద్ధి రావడి చేత కాబోలు. ఈమారు కూతురిమీద కన్ను వేయడం మానేసి, చూడుతూ అధికారిని చెబుతుంది చుడామనే కుండాను, గౌతమునికి కన్నె ధార వాడు... అహల్య— అహల్య... అత్తవారికి వెళ్ళింది.

మనుగుడువుల ముచ్చటలన్నా అది మునునే, శాతముడు ముచ్చటలలోకి దిగిపోయినాడు. భార్య ఉన్నది కనుక— సమస్తములూ పారగిద్దామన్నా అందులోనే అని వరం ఇది— సోదరి మోగినిషిలో ఎలా గేయూ కూడా ఎకం చేసి... సమస్తములూ కూర్చున్నాడు. కానీ— సమస్తములూ కానంలో, సమస్తములూ కానంలో— అసహ్య కాలు ముడుమునే, కుడి సాగ్రోచే పోయింది... దేవేంద్రుడు, దోహద అవకాశం పుట్టించుకుంటా— కొమారి హుడై, అహల్య అనామూల గౌతమున్నా— ధ్యాయం చేశాడు... సాగ్రో, నిధువనాచనానా కే, అక్కడ, గౌతమునికి కూడా, గౌతముని సచ్చింది; ఎదుట భార్య కుండాను; వెదుకి చూచి ఒకటి, గవ్యదృష్టి అనలా, కలయమో కాదు. సవివాహమూ అహల్య— వివేకానికి, వివేకానికి— వీడిపోబోతున్న దేవరాజు!— గోవిందచారు. ఇక— సత్తిపెట్టికొడుకుకు, కోపం ఆగిపోదు. ప్రాకృతుడిలాగ— తన హుందాతన మంతా మరచిపోయి— అక్కడకు వెళ్ళిపోతాడు. అడుగు నిలపడం స్వభావం, ఇంద్రుణ్ణి శపించాడు: శపింపటికి, ఒళ్లంత... అనే!... తర్వాత, అహల్యనెప్పుడు తిరిగి ఎదో

అనబోతున్నాడు. ఇంతలో, మామగారు— బ్రహ్మ— సత్యలోకం నుంచి, గౌతమాశ్రంలో, మనోజవంతో ఊడ పడ్డాడు. అల్లుడిని ప్రసన్నుని చేసుకోంటూ:— “బాబూ, చాలా కష్టపడి, పొలివి కేటలన్ని వినియోగించి, ఇంత చక్కని అమ్మాయి— లోక కనుందరిని— తయారు చేశాను. కుమ్మరికి ఒకపడు, గుడియకు ఒకపట్టు అన్న మానిన, నీశా పాయుంతో, అంతా వ్యర్థం చేస్తావా ఏం? ఇంకో పిషయం కూడా గమనించు:—

“పపడంబం జగివా తెరిసే సుధయు రంభా మోహన స్ఫూర్తి యూనిపులు— మందగిరిన సితేభవిభుతీ రున్— సంతపంత్రి విప్రవిలాసంబు— తగిసి, వ్యవస్తు చియన్ని భాగిరిన, సురాధ్యక్షుడి సలూ మకొనె, నేరి కేలకెయన... నాశంపై గాక ఇంతయన్.”

— కనుక, నామీద గౌరవం పాటించు. అమాయకపు మును— ఇదే మొదటి తప్పు. నీవు అగ్రహిస్తే ఏలాగ? కేండు మూడు పొరబాటు చేసినా, ఎదో సర్దుకుపోవాలి గానీ!— అని, ఈ ధోరణిలో, కొంచెం భావకవిత్వం మజూతో, కొంచెం లాలింపుతో, కొంచెం అనుమయంతో, అల్లుడికి, సచ్చి జెప్పి, అది ఒకెద్ద తప్పుకాదని బుకాయించి, కామరం మల్లా నిలుపజెట్టి— తాను చక్కా బోయినా... అహల్యయిన, ఏమీ అనకుండా, ఎవరూ, అహల్యకింగ... తెలిసిపోన పనే అని తెలిసి కూడా, ... గౌతముడు, మామ సూతును మన్నించి ఊరుకున్నాడు, మెదలకుండా!— అహల్యకు, నెల మసి లిం: వాలిసి కన్నది.....!

భార్యకు గాలింతనం ఒడవిక తీరిన తర్వాత, ఒకాడు గౌతముడు సుముహూర్తం చూసుకుని, తన మీద కూడా, పంచబాణాల పదమ పనిచేస్తుందని చూపించాడు!— మల్లా పురుడు పచ్చింది..... ఆడపిల్లకు— అంజన అని పేరు పెట్టారు... ఇందుడీ కొడుకును కూడా, ఎట్టెట్టు లేకుండా, కన్న కూతురుతో కలిపి, గాఢా బంగా పెంచుతున్నాడు, గౌతముడు!

—ముతుస్నానం చేసి, పూజా పుష్పాలని సమకూరుస్తూ, ఉపనసకాసారపరిసరాల విహరిస్తూంది—గౌతమ ధర్మపత్ని.....అప్పుడే ఉదయస్తూన్న సూర్యుడు—ఆమెను చూసి, మనసు నిలుపుకో లేక పోయినాడు. తెల్లవాళ్ళూ, పద్మిని విరహవ్యధ భిన్నుడు కావడంచేత, పడుచుపిల్ల కంట బడటంతోనే, వెనుక ముందు ఆలోచించకుండా—క్రిందికి వచ్చేసి.....

—మొదట కొంచెం బెదిరింది—అహల్య. బలాత్కరిస్తే పెనుగులాడ ప్రయత్నించింది...కాని, చివరకు—ఈక్రోత్త అనుభవం, ఆవేశంలో, పులకరించి, ఒళ్లు మరచి పోయింది!

“అంత రతాంత తాంత తన్నడై యినుడింటికి దెల్పి యేగులాగంతయ్య, స్వాంతపిధిగని—యాడకు గౌతముడేగుదెంచి...”

—సూర్యుణ్ణి, గుక్కటిప్పకుండా తిట్టేసి, శపించి... అతడు ప్రాధేయపడగా శాపం చురుకు కొంత తగ్గింది—శాపమోక్షం అనుగ్రహించి,—నానాగలభా చేసి, వదిలిపెట్టాడు... భార్యను ఏమీ అనలేదు. మామగారి మాట మీద, ఈతప్పు కూడా కాచి ఊరుకొన్నాడు, రవిని గట్టిగా దబాయించడంతో, ఆమె కూడా హడలిపోయి ఉంటుంది, ఇక చాలా జాగ్రత్తగా—ఎన్నడూ చిరుతిండికి ఆసపడకుండా ఉంటుంది—అని అనుకుని:

—అమోఘ తేజము వృధా అయిపోతుందా?... ఈమారు, సకాలంలో...సుగ్రీవుడు ఉద్భవించాడు!

ఇద్దరు పరాయి మొగపిల్లలూ, ఒక స్వంతకూతురూ?—కాని, గౌతముడు ముగ్ధుని సమానంగా, అరమరికలేకుండా చూసుకుంటూ, వాయిగాడన్నాడు... అహల్య, సాఫుగామారిపోయి, మనసు వీలైనంతవరకూ మార్పుకొని, వెనుకటి అనుభవాలు తలచుకొని పులకరించకుండా, భక్తితో, ఆపేక్షతో, పెనిమిటిని అనుసరించి ఉంటూన్నది.....

ఇంద్రుడికి, తిరిగి ఆమెమీద మనసు పోయింది. కథం తాతెలిసిఉన్నా, తనవైతే ఫర్వాలేదనుకున్నాడు...కనుకనే, తిరిగి ఆమెను లోబరచుకోవచ్చునని అనుకున్నాడు...

కున్నాడు...కాని, పదేపదే కబురు లంపినా—లాభం లేకపోయింది. మనుషులో కోరిక ఉన్నప్పటికీ, ఇక ఎన్నడూ ఆలాటిపని చేయకూడదని అనుకున్నది అహల్య... అసలు, బెదిరిపోయి ఉన్న దేమా—ఒప్పుకోలేదు.

నిరాశిరించినకొద్దీ శత్రువులునకు—రెవరెవ మరీపెచ్చింది. మంచిగా నందేశమంపితే సమ్మతించనవుడు,— ఏఉపాయంచేతనైనా సరే లోబరచుకోవలసిన పన్నాగంతో, అర్ధరాత్రాన తొలిజాము కూతకూసి—గౌతముడు స్నానార్థం వెళ్లిన తర్వాత, నిదురమబ్బుతో, సరిగా గమనించకుండా, ఇంటి యజమాని కదా అని, నిశ్చయంతో—ఒకటి ఒప్పుకున్న—అహల్యను.....

కొంత తడవక,—ఎవరో, ఏమిటో తెలుసుకొన్నది...కాని ఏంచేస్తుంది. తలవని తలంపుగా కలిగిన అనుభవానికి పరనాశ అయింది...భర్త వస్తాడేమో ననే భయంతో, తొందర తొందరగా ఇంద్రుణ్ణి—సాగనంపి—ఏమీ ఎరుగనట్లు నిదుర పోయింది!

కాని, వాళ్ళ చిన్నకూతురు అంజన, ఇదంతా గమనిస్తూనే ఉన్నది. బ్రహ్మనాగియైన గౌతమావత్యం కనుక, పాపాన్ని కప్పిపుచ్చలేక,—తండ్రి రావడంతోనే అంతా చెప్పేసింది...అతను మండిపడి, భార్యను శిలపి పోమని—శపించాడు...

పునః అంతర్యత్ని అయిన అహల్య—తాను తెలిసి చేసిన తప్పుకాదని, అంతా ఇంద్రుడి కాపటికమనీ, చెప్పి, మన్నించి అనుగ్రహించమని, చాలాదీనంగా వేడుకొంది: కాని, అతడు ఒప్పుకోలేదు...కన్నీటిజాలుతో, గాగ్గదికంతో—కన్న ఎసిపాపని, గౌతమునిచేతుల్లోకి అందిచ్చి—మిగతా పిల్లలతో బాటు సరేక్షించమని చెప్పి—తాయిగా మారి పోయింది!

“శత్రుకతుడు...శతానందము లొంది పొంద, జననం బితడొందుట”—శతానందుడు—అనే పేరు పెట్టాడు, మహర్షి, ఇంద్రుడి రెండో కొడుకుకు—

—కావలసి వరించిన భార్యనే, అలా చేసినప్పుడు, ఎరువు తెచ్చుకున్న కడుపుబీచి మాత్రం మిగులుతుందా? ఆడపడచును, తోడబుట్టినవాళ్ళు శపించారు. వాళ్ళని

గౌతముడు శపించాడు!... అంతలో—ముగ్గురిపిల్లలతా
లూకు బాధ్యతా—విడిపోయింది. మిగిలిన పసివానను—
శతానందుణ్ణి—జనకరాజుగిద్దగర కొలువుకు కుదిర్చాడు.
చేతులు జోడించుకుంటూ, నెనుదిరిగి చూడకుండా,
హిమాలయం వేపు దోవతీశాడు, యశాయకీ. తీరికగా
కూర్చుని, రాముడు ఎప్పుడు అనతేస్తాడు—తాను తిరిగి
ఒక యింటివాణ్ణి ఎప్పుడోతానా అన, తహతహలాడిపో
మొదలుపెట్టి ఉంటాడు, హుశికి, కిమ్మనూన్న కోధ
జ్వాలలు కొనలు ముడిచిన తర్వాత!... నందుడు ప్రవరు
డైనా, గౌతముడు మాత్రం, ఈ విషయంలో సామాన్య
గృహస్థులాగానే ప్రవర్తించాడు!

* * * * *

(౧) శాపం తాకిడికి పొల్లంతా చిల్లులుపడి, శతా
నందుడు, తిరిగి స్వర్గం చేరుకు నందుకు మొగిమోడి,
గౌతమాశ్రమ వర్ణిసరాల్లో తలదాచుకు నందుకు చూశా
డు. కాని, శుద్ధ బ్రహ్మచారుడైన శిష్యులందరూ, ఈ
దృశ్యాన్ని చూస్తూ వెడిపోతున్న సంగతి నువ్వా గ్ర
హించి, అక్కడనుంచి సాగిసలవాడు బలవంతాన—అశ్వ
నులచేత నలసిన చికిత్సచేయించుకో నుని.

(౨) వాల్మీకిరామాయణం ప్రకారం, గౌతముడు -
అహల్యను తాయి ని పొమ్మో—శిఖింపలేదు. చూపం
మారలేదు. కాని శాపవిశాస, ఎవరికీ కనబడకుండా,
ఆ దుమ్ములో అక్కడే పడియున్నది.

కాని పద్మపురాణంలో—“సాతతస్తస్య రామస్య

పాదస్పర్శాన్మహత్మనః—అభూత్స్వరూపావనితా సమా
క్రాంతా మహాశిలా—” అని స్పష్టంగా ఉన్నది. రామా
యణ వ్యాఖ్యాతల అభిప్రాయాలుకూడా—ఈ విషయం
లో—పరస్పరమూ విరుద్ధంగా ఉన్నది.

గిరీశబాబు “పామాణి” లో అహల్య—మనిషికాదు,
మనసు తాయి అయిందని విచిత్రంగా నిరూపించాడు.
మాతృత్వసిద్ధి—స్త్రీ స్థితికి పరమావధి—అనే సిద్ధాం
తాన్ని ఆధారంగా తీసుకుని. కాని అహల్య చీకటి
తప్ప—బుద్ధివ్యర్థకంగానే చేసింది—అని ఘట్టిగా అన
డానికి వీలులేదు... రెండునాల్గు ఓపికపట్టి ఊహకొని, చివ
రకు ఏదో ఘట్టిమునిగినట్లు—శాపాయుధం ఝళిపి
చిన—గౌతముని చేతకూ—ఆట్టే అర్థంలేదు.

(3) వాల్మీకి రచనలో—అహల్యకథ ఇంత విపుల
గాలేదు. ఇందుకు అంటుపరచినది— ఒకమాత్రేనః
ముక్తిసరిగా వదలిపెట్టినాడు: పైగా, శతానందుడు—
గౌతముని బేరనుడనకూడా— రామాయణోక్తం:—
“అహల్యా యైవారీ” —అనే విశేషణరూపం ఇంద్ర
పర్యాయంగా—బ్రాహ్మణములలో—ఉన్నది. కాని,
అహల్యకు తేత్రవిశేషమనే అర్థమే అక్కడ అనువర్తిం
చేసి. అదీకాకుండా, వైదికుల ఇంద్రుడు—శతమన్యువు
కాని, శతానందుడు కాడు.....

* * * * *

అహల్యకథ అంతా విపులంగా— సమీరకుమార్
విషయంలో ఉన్నది!

శ్రీహర్ష, శ్రీనాథ, నైషధములు

ఉభయభాషాప్రవీణ దువ్వూరి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

ఇనవురును లోకప్రసిద్ధులే, ఉభయులుపాపించిన వాగ్దేవతయే.
కాని “మఖేమఖేనరస్యతీ” అన్ననది వైకవిమలశివలయందు
దింబించుచుండును. ఇందొకరు గీర్వాణభాషాయోషామతర్లికి నుపు
త్రులు. మతీయొక రాంధ్రవీరరాణి గర్భశుక్తి. ఉభయులును సమ
కాలికుల స్వప్రతిభాశేషుషీ విశేషముచేదలలూపజేసినవారే. పవిత్ర
ఫలవర్షిత్రముచే ప్రపంచరూపమున రచించి యపర్యుషితామృతమును
భూలోకసమృదయకేదారముల వర్షించిన రెండుజలదములివి. బ్రతు

కుదినులలో “అశేషశేషమీమాషమాషమశ్శామి” అని యమా
యకర్తముగా నిరాచంబరమూర్తియై స్వర్గపథమును జొరంబడిన
వారొకరు. “కవిరాజ కంఠంబుర గోగిరించెనుగదా! పురపీఠి నెడు.
రెండపొగడదండ” అని పాశ్చి యశ్రుభోజనముతో, చూచెడి
దిక్కు—లేక, విగిసిన యునపసంకెలతో నమరపురి కరణించిన వారొ
కరు. ఎట్లున్నచేయి! తమజన్మసార్థక మొనరించుకొన్నారు. తరించి
నారు. తేజోగోళమున నెన్నటికైన నీ రెండుకొల్లులును కన్నుళ.

“శుభినుతింపఁగ నీవు । నుతియింఁచెదే ? యిందు

నడవని సాహసి కియ్యమాను”

ఈ పునరుక్తిలో నెద్రానిని మానినను బాలబాగుండెడిదే. మఱియు నారదవర్ణములు నాకమున కింద్రుని దర్శింపజేయిరి. అప్పుడింద్రుడు నారదు నిట్లుపల్లించెను.....

“కారణంలేమి నడిమిలో కి మన నుండి

నరపతులురారు మనుషోరె | నాకి మనకు”

ఈ ప్రశ్నకు సమాధానము వెంటనే రాలేదు. ఇంద్రుడు డడేపనిగా నారదుని నడిగినాడు. వాని నన్నిటిని శ్రీనాథుడు పునరుక్తి వీరకే తెలిసిరినాడు.

“రారపు డిగ్గోటిక నకి

చారామార్గముని ధరణి | ధపు రెవ్వరున్”

ఇంద “కిధారామార్గమున” అన్నది పైదానివల్లనే గిమ్మము. ఏమని నింద్రుడు పుచ్చుకున్నాడు. గిమ్మసానము సూలదేహనంతరము పొందఁదగిన స్వర్గము. పాపవాగు రాజులు. కనుక ప్రకరణమందే యుద్ధములలో చనిపోయిన రాజులను గూర్చి యింద్రుడు డడేపని చున్నట్లు తెలుస్తున్నది. కాఁగా పునరుక్తమునక తీరు. దీని వెనుక మరల పుష్పపేషముగా

“ఏలాకొ మాగ్నిహంబులకు | నిప్పుడురొగు మనీంద్రధ్రుశం
దాల సమానులన నర | నాశనములు” ఆ 3-౧౦

అని వ్రాసెను. ఇందును మిగిలిన పాదములలో “యదమునఁ జచ్చి” అను పోకేసులతో మొదటిదానికి పునరుక్తి ముగిచా! ఇది శ్రీనాథుడు తెచ్చిపెట్టుకొన్న పెంపు. ఆ వెనువెంటనే మరల పునరుక్తిగా

“అనుశితాశి ఘోసమరంగభూముల ద్రెల్లి.....

.....సూర్యుపధంబున సేగి చెంచుచున్

.....కొంకున మా ధనులములంచుతా

.....సమర్పనా ప్రభవమైన గురుర్వము వార్ధివోత్తిమల్”

ఆ 3-౧౧

అని మరల చర్చించుకొనుగా.....

“అప్పుడు ఖులై యేలాకొ నా

సృకప్పుడురొగు నృపతి సర్వములు...”

అని వాడిన పాట వాడినాడు. ఇది యెంరమాత్రమును పొగుగాఁ గనినబడుచు, ప్రహర్యాద్యపితయ మేమియు లేనప్పు డిన్ని పర్యాయములు రేలకందుచేసి చెప్పటం శ్రీనాథుడు గమనించలేదు. ఇయ్యది యభిప్రాయముపైఁ బరీక్షించి వ్రాసినవారేగా నానుఁ దోచినది.

మఱియు ద్విగీయాశ్వాసమందు దమయంతి వదనోపాలంభముఁ జేయును.....

“కామ! పగమేప్పిని మనః | క్రూర్యమెరిగి
పుషములు నీక నాయుధం | బులగఁతేను” ఆ-౧౩౬

అని యొక మాట పట్టినది. ఆ దెనుక మరల

(౧) “తమిళమాచాలిన యాగ | మామైరింగి

(౪) విరులు నీకాయుధములు గావించినాడు” ఆ-౧౩౮
పై యభిప్రాయమునే వ్రాసియున్నాడు. ఇట్టివింకను తాపబుచ్చును. ముఖ్యముగాఁ దాను ప్రశ్నజేసి యుండుటచే నిట్టివి రాకుండఁ బ్రాయశఛింపిన బాధ్యత శ్రీనాథునిపై నున్నది. ఇట్టివి శ్రీపార్వ కౌన్యమున కుప్పుకొనులు.

(౨) అలంకారభూషణము.

అనఁగా మూలమునఁ గల యలంకారయంత్రణములను విడిచినవో నీ ప్రశ్న భ్రంశమైన దన్నమాటే. అట్లని హృద్యములు కాని వానిని యనఁవలయు లేనివానిని విడిచిన విడువవచ్చును. కాని రెండుమాటలం కాకములుండిన స్లోకములను త్యజించుట చింత్యము. అందు మఱి నీపేర్లమునుగూడ కానరాదు. చూడుఁడు.

“అభివధూమితట పట్టనోచితై” స ౧-౧౪

“మహాధన్యాస్త్వని చక్రవర్తినః” స ౧-౬౧

ఇందు పన్నవ్యంశిక శ్లోకాలంకారములు గలవు.

“సితవ్యచక్రచలతా ముపేయుఁగి” ౧-౬౨

ఇందు సాసహ్యవోత్తేప్తాలంకారము లున్నవి. ఇట్లే ద్విగీయమున ౭౬ వ స్లోకమున నమప్రాసాగ్రయోక్త్యదాత్త సమాసోక్తి రూపకాలంకారములను, తృతీయమున ౨౩ స్లోకమున ద్వనిసమాసోక్తియున్నది, ౨౪ వ స్లోకమున ఛేదోపమాత్రేప్త వ్యంశికములున్నవి, చతురమున ౧౩ వ స్లోకమున సుత్రేప్తయోక్త్యున్నది, ఇట్లే సర్గలన్నింటియందు నలంకారములగు స్లోకముల పరివర్తింపలేదు. వీనికర్థములు వ్రాసి తత్త్వలంకారములలోని యందములు వెల్లడించిన విస్తరమును. వీనిని ట్టి నీవేని యలంకారభూషణ మెంతవఱకు సరిపడినదో సహృదయు లూహించుకొనగాక.....

(3) బొచిత్యాదరము.

అనఁగా నీ యాచిత్యమున్నది భాష ననుసరించియు తాత్కాలిక రుచి భేదముల ననుసరించియు సభ్యత ననుసరించియు గూడ నుండును. ప్రకృతిమున సంస్కృతిగ్రంథమును పదిమందికి సుబోధమగు రీతిని దెనిఁగించుచున్నాడు గనుక సాధ్యమైనంతలోఁ 12 సభ్యత గలిగియుండునెను. దానికిగాను తాద్రువిషయములను బరిత్యజింపవలెను. అది కవులు సామాన్యముగా దమ పాండిత్యవ్యోరనారము దమగ్రంథములందు పని జేర్చియుట మామూలు. మాముని శిశుపాలవధమే దీనికి తార్కాణము. సర్వసామాన్యలకుఁ దెలియునట్లు భాషాంధులకెరిచుటయే ముఖ్యదర్శముగ నిడికొన్న కవులట్టివానిని వీడవలెను. శ్రీనాథుడట్లు గాక తెనుగుప్రత్యయములు కేర్చి పరివర్తించినాడు చూడుఁడు.

“ఇహాకముషసి పృథ్వాశంసి కింశ్చరూప
ప్రసనియమిరవాచా వాయునీనైవప్యస్తః
భగభటిభద్రాశ్రే తాతసానినాకా
వివిదిహితమహివానరైః కోటిలోభూత్” ౧-౬౬౦

“బుద్ధియైనయట్లు । భోగింప నేర్చుట
సారమైనబోధి నత్సమతమము.”

☹ ? ➡

“శ్రాద్ధదమనైన పరిచార నంగమాది
పనులనే చేయుఁ గోపిన భంగములు”

2-28

ఇట్టిది యనచితమే యుగమర్థం! ౩ చితమే
చుడు ఇది యిటుండనిండు

“య మాన మదా స్వరూపా స్తా (నీర్ముఖ)
స్వదంకం య

ఈ వ్యక్తి నినాస గుండ్రై నగుచున్నది ఇంక మొండికొని తో వ్రాసిన మహాగృహ కవ్యను సులేశ ఇట్లమాలికావని బొట్టుల నీచుడు ఎఱిగించి కావ్యమును నిలదెట్టుకొనవలసినది అనగా ఇట్టి గుర్తొద్దని చేయుటకా కావ్యమ?

“కావ్యం యశస్వక్యతే వ్యవహరవిదేశేవోరక్షతయే
సద్భూ పరనిగ్భూతయే కాంతాసమ్మితయోగదేయక్షే”

అని మహాత్ములెందరో ఘోషించినవారు పైపెన్షనులలో వేసిన
సాధించ నిట్టిబాకుల బుంగలెఱవ జీర్ణమున్నాడో గదా! ఇట్టి
వానిని ట్రియ్యాలిన్ యొం కెట్రుంజి జిల్లా మకునెన్ సహృదయుల
తరక

(6) రసవోషణము

ఈ విషయమన గూడ నీరసినగ్న పరిపక్వమగుదలేదని కొన్ని చిన్న పుటములవలన తెలియును మంగు దమయంతి సృజించుటలో సిగ్గులెల్ల లేని దానకల విశించి రసదృష్టి క్రిగించుకొన్నాడని హంసచే నిరూపింపగలదు అని గుణగణాల పరిష్కరించి యాతనికి శిష్య మింట్రుమగు పెగ కలగని చెప్పించి వెంటనే నలుని సేను పెండ్లాడెక గమనం చేసి కెప్పించినా గు ముఖ పరిచయమై నీని నవనాగాన ఈమెచ్చి మహారామాకున కలంచుట యనగా నే చాలలలో ఆ కేళిపోయినా? ఇప్పుడెంత సిగ్గు మాపవలెనని ఆమె ముగిసి పట్ట గెను. శ్రీనాథుని దమయంతి యిచ్చేమియు తెలుగది అట్టి సులకు మనగల సుఖరాధుండవలె నాడుకను క్రమ పరగోళములను బాల్కనీ శిష్య మాటాడిన గవనగమే ఈ సంగత్యుగ కాలిగానుని పాఠ్య తి, పెండ్లికల లు గుమచ్చులను గుగ్గి నా తో పుడి “లీలాకి ముపత్రాణి గణయామ నంబు” అని పెరిచెనో వినుచు వినినదానకల నటించింది ఈ కలకలమున గుగ్గి అప్పుడు నావ్వనమునుండి సుగంధంతులొంధుగ్గి అనించుచున్న కొలదిని దొంగకొడతొ “యువామకేరగము గాగయే కృత్యానిగ్రయే క్షేర యుగయోగ చన” త్రోవెచ్చి అని యని పెరిచెనగమతొ సుఖరాధుని మందలించినది ఆ వెళుక దమయంతి వలె నమామన్నియక “కాత్మం విసర్జిస్త్యుతోడగ్గవా” అని గౌతమిగో చెప్పెను చూడుమని గదిమనది నదృష్టి యనటిది గదా” శ్రీనాథుని దృష్టి పెనదగ్గమున హంసమూర కిత్తునిగ

హామమనంబే మున్నములు తద్వారా నలగర్జనమునకే తానిచ్చినదిగాని దమయగం జైత్ర తిరగలేదు మరలహంస, సందేశునివారణాశ్రమ తప్పక పెండ్లాడెదవుకదా! అని యడుగగా ఆ ౨-౬౯-౭౦. పద్మయులలో మామమూడకే జేసినది ఈ ఘట్టమంతయుఁజూడ “రాకరాక వచ్చి యీ సం ౦౦ ఎక్కడ దాదహాకుండ్లోరా వాబూ” అని గమయగం తొందరపడినటు కనుండుముగ్గుది

ఇంకను చరమగా కన్పించిన కొన్ని విషయములందు జేరినది నవి మచ్చు గల రెండు మాదులను సువి కీర్తనముం గలి నరస్సులూ మూలమ నలన “గమింగిలది శిశుగీరి మర్త్యకచ్ఛవ మక గనకర” మలను క్రాంత గాఢ దెబ్బపెట్టినాడు ఇంక నా చెలువెకలి వివర యోగ్యమో గమనింపుడు ననుద్రిమలో లిమకలేక మమింగి లములగుట నీనని చెలువలలోక చచ్చివనకాబోయ ఇది స్వభావము గా లేదు

ప జీయు వాంస నలుని గమిపించి యాశ్రయో మాటాడుటకు
ముందుమూలము న

“ధవితానవిచార చారుచేత్తదమ్ | శ్కమిగం మదీరితం

భగవానియమృత్యుతోపకిం నమదంత్యాశీరగీర్ష” ౨-౧౫

అని చెప్పినది దీనివలన నా చచ్చెడునది నీకు హితమేయనియు
నేను పక్షిజైనన మనుగృహాత్మ-తో మాటాడెలననియు, నీకు
హితార్థావేశ్యమగుగని గాన నది మరల నిచ్చుననియు, కావున
తోసివేయక బలబారియు ధ్వని గలుగెడి శ్రీనాథుండు విడిచి
నాడు దీనివలన స్వాధ్యాసము చెడినది పక్షు మనుగృహాత్మ
మలు మాటలూడుచుండ నునకీయియు కంకయే కలగలేదు

మరియు స్థాపక కృత్కల్పము గూడ శ్రీనాథుడు ప్రయోజించినాడు ఆ ఆశీర్వాదము ఆయన పద్మము ఇందు మొదటిది అక్షరస్థానందర్శమును మహాస్థానమున ప్రయోగించినాడు రండ్రావల దమయంతి స్వయంవర సుమనసు బోవునపుడు అఖిలము పోవును చామకములచే విని సందర్శమును మహాస్థానంగా జేసినాడు ఇచ్చట రిక్తియోజనముగలవి ప్రయోగించుట కూడదు. కవిత్వమును వాటిట్టి కృత్రిమముల వీరరసములనులందు గాని యితరమగు చోటులవాడవు ఈ గమనిక శ్రీనాథునిలో లేదు

ఇంక ఎక్కువ సమాచారములుగూడ లేవనలేదు. వేదము చదువు కొనెడి బ్రాహ్మణుల పెరించుచు బొరడి సమాసము పెట్టివారాదు. విరకతాపను చే బాధ్యుడు ఎ. వి. చేసాడు. “కాలాంతఃపురకామిరీ కుపతే” అని ప్రారంభించి డబ్బుపెలాడు పక్షములలో సమాస ములు గుప్పించారు. అయ్యవలలో నలుగురు మహాయోధునినగర నటించు చున్నట్లుండును బాధానననముపేక్షియైన కన్యంతోకొరవదనంపు టన మనవనరమేగాని సమాసపక్షముచ్చులు రసవంతమును గలిగించినది.

సమాచయం పెంపింతు కవిత్వయమువారివల్లనుండి గ్రహించెను.
కాని శ్లోకపదములు కుప్పశిప్పలు

“నలనారీకమృతాలనాల లలికానవ్యప్రకారమిల
లలనాలపకధానుధానురసలీలాలోల చేతమృతై”

ఇందు ‘మృతాల’ మన సేమయ్యరమో “మృతాలనాలలలిక”
యన్న సంలేయ్యరమో ఇట్టివింకను బాలకలపు.

మొత్తముపై తాను ఎట్టి ప్రజ్ఞులన్నియు పూర్తిగా నెఱవేరిన
వనియు, లేదివియుఁగూడఁ జెప్పటమి తావున్నను ప్రబంధములోని
చెడుగు, దుర్నీయమి యున్నట్లు మొదలగు వానిని గవ్య ప్రజ్ఞాభం
గము కాలేగని సమర్థించినవారికి నమోవాకములు దీనికన్న పారకు
లకు మంచి చెలిపి చెడ్డపఁగూడ చూపి “ప్రమాదోధిమతామసి”
అన్నమాట నడ్డువేసికొని శ్రీనాథుని గౌరవము దక్కించుట మంచిది
మంచి నెట్లరల నావిగ్నంతులు విమర్శకులనందైనను బాలమంది
“ప్రతానా ముత్తమంద్రం” అని వ్రాయుటయందు ఒద్దకంకితులై

యున్నారు. ప్రకృతమున శ్రీనాథుని తప్పుదారులనే పైకిదీసి చెట్టు
నను నాతఁడు మూలముకన్న తీర్చిదిద్దిన మోరంగు పెఱుంగుఁ
చాల కలవనియు వానిని ప్రత్యేకముగాఁ జూపిన విస్తరముగననియుఁ
జెప్పుచు నాతని కవిత్వసంపదను జూపు రెండు పద్యముల నుదా
హరించి విరమించుచున్నాను

“బాలకుఁ జెక్కుటద్దములపైఁజూలఁ గోమలమందహాసతే
ఖాలవమంతురింపదు వికాసముచాలదు నెమ్మనంబునన్
వాక మిగలు కిన్నొలవాకట నిల్లన సంచరింపఁ
జాలక చాలగుంటువడెఁ, జారునిరీక్షఁజూపిటమల”

“ఊర్విపంక్తుల నుయ్యాలలూఁగి యాడు
పుట అయ్యనితమ్మి పూడేనెగ్గెలు
ప్రమదమననాను లీగ జొంపములదూఱు
నగు కలీకలాయశుద్ధాంతములకు”

త వ స్వి లో కం

మిల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రిగారు

తీరా బయలుదేర బోతున్నాను.

నాటకం చూద్దామనే అవేక్షకన్న...నలుగురు స్నే
హితులమూ కలిసి సరదాగా కొముదీవిహారం చేసి...
ఏతొలిజాముతో ఇంటికి జేరుకునే ఆచారక్రమానికి వన్నె
తెచ్చేదే, ఆ సలసా:

ఫోర్డు లిండిపోయింది. ‘సెల్ఫు’ ఎయోగాన, కొంత
సేపు స్వపించి. విసుగుతో మానం దాల్చింది మో
టారు. మారిస్ దగ్గర నేను ఒక్కడనే...లిలుచు
నిరీక్షిస్తున్నాను: మారాజాబాబు ఇంకా కిదిలిరాలేదు.

—జమిందారుడైన. వాళ్ళపూర్వులు వెంకిటా
ద్రినాయడి కాలాన వీరరాహుతులైనా. బాబు, మా
మిత్రమండలిచేత, ‘ధారవారు’ మర్యాద ఎన్నడూ ఆశించ
చుడు: పరిహాసానికి కాదు కానీ, ఓమాదిరి, అధునిక
ఫోటా ఆనందగజపతి...ఆకారవైభవాన కాకపా
యినా...అనుభవ రాసిక్యంలో...

అమోహణంలో అడుగుకు రెండు మూడు మెట్లు
కమ్మేస్తూ...అమాయకుపు పసిపిల్లవాడి బులబులంతో,
అక్కడ...మాటపాఠాన ఊడివడి, పై సారిస్తూ...

‘రెడీ’ అన్నాడు నవ్వుముఖంతో బాబు: అప్రయ

త్నంగా ఆపహించిన ధూర్త వినయంతో, విసమ్ర
దనై...కారు తలుపునీ...

‘దేవా!.. ఇటు ..ఇటు’ అన్నాను: ఆ ఉద్దండుడు,
లోనికి విషయంచేస...మెడ ఓరగా బిగిదీసి...లేని గరి
మీనం మెలివేస్తూ...ఏదీనాటకంలోని వీర పురుషావ
తారంగాగా.

‘హే మిత్రీన త్రేమా! మనము రథాధిరోహణముం
జేసితిమి కిదా.. మంచిది...మన రాజ్యంబున ఎల్లవా
రునూ సుఖులే. వర్షంబులు. .అమ్మాయ్.....’

—నీటు వెనుకనుంచి నెమ్మదిగా చెయి పోసిచ్చి
కంఠజాహంగా ఆన్నిస సీగి రేట్...చురుకు...పనిచే
సింది ..గమనించి.. అందరూ విరగబడి..

. అనవ్వు సందడిలోనే. .టెలిగ్రాం ఎచ్చింది...
చదివిన క్షణంలోనూ కెలిడోస్కోప్ లోగాగా...వన్నెలు
తిరిగి పోయివి...నవ్వు వచ్చింది. .కాగితం చేయి
క్రిందకు దింపి...నదస్యలందరిని చూస్తూ...ఎవరితో
నూ కాకుండా...

‘బలే’ అన్నాను. బాబు, కారులోనుంచి దిగి నాచేతి
లోనుంచి...దాన్ని కముచుకుని...ఒక్క పారలో

చవివి...వికసించిచి ముఖంతో...వెనుకకు విరుగుతూ...
బిగ్గరగా...

‘బలే బలే...’ అని కాగితం జీబులో పెట్టుకు
న్నాడు...అందరూ చుమ్మల్ని కంబ్యుల్ను...అన్ని
గొంతులతో...వక్రైక్తి శ్రుతిలో...

‘ఏమి?..’ అని గలభాగా అడిగారు.

‘ఏమీ లేదు’...ఇది బాబు నిశ్చలమైన పవాబు.

‘చెప్పవూ... పోనీ...నీవై నా...’

‘వీళ్ళేదు...’ ఇది ఇద్దరమూ చూపులతో సంప్రదించు
కున్న తరువాత.

‘దాచుకోండి...ఇంతకూ విశేషము ఏమీ లేదు
కద...ప్రమాదం...’

‘చెప్పలేం...ఉండనచ్చునేనూ...’ ఈకొంతవం
లో మూసెసికింగ్ నాకు భాగము ఉన్నది.

‘కారణం...’

‘కార్య...కాబట్టి సంబంధం సంగతి...రేపెప్పు
డైనా అన్నంభట్ట...కలలోకి వచ్చిపెట్టుడు...అవేసి
కనుక్కిండి...’

‘మరి...ప్రయోగం ఉండదా లేదా?’

‘ఓ...కాని, నాకుగల చాత్రం...ను...నేయాలి...’

‘ఏం అని పే కాదు’ అనే ప్రశ్న—చూపుకు, ‘అవును...
మాని తీర నలిసిందే...ఇంతకన్నా నా’ అని...
నా ‘వాక్లెస్.’

‘అయితే...మీ మువరం రాము’

‘మన గుప్త మే...చుట్టో...తొర నే...దేర్
హోటి...’

—ఏలూరులో బయలుదేరడమే కాని...ఆవేసగి
వెన్నెలలో, బెజవాడ రావడానికీ...ఎంతసేపు కావాలి?

—

—న్నేహితుడి ఆతిథ్యాన్ని స్వీకరించడం...మర్యా
దకోసం కాకపోతే...భోజనం...మాకు నైమిత్తికాల
లోది కాదు...భోజనము విడిచేశాడు...ఇద్దరం...
గలగల మేడదిగో వచ్చేసాం, మిగతావాళ్ళలో...

‘ఇప్పుడే...వెంటనే తిరిగి వస్తాం...నచ్చేదాకా ఎక్క
డకూ కదలవద్దు’...అని గట్టిగా చెప్పి...

మళ్లా లక్కడకు జేరుకునేటప్పటికీ...పది దాటింది:
హారన్ వేసి...అందరినీ కిందికి రప్పించి...ఎక్కడికో
చెప్పగిండానే...తరలించాము...

అటుగ పట్టామో లేదో...స్లాట్-ఫారం మీద...
మెయిల్ పరుగెత్తించి, ధనధనా...అగడానికి...

రెండు కంపార్ట్ మెంటుల అవతల సెకండ్-క్లాస్ కిటికీ
లోనుంచి తొంగి చూస్తూంది...అప్పుడే...ముత్యం...

సన్న చూసి...సప్తమొగిలతో చేయి విసిరింది...
అందరమూ సమాపిస్తూండగా...

‘హలో’ అంది...నేను, సప్తమూ...

‘నేర్చుకు. పోయినావులే...పిల్లో...దిగు, క్రిందికి...’
అనిన్ను.

‘ఉహూ మీరు లోపలికి రండి...’

‘మర్యాద యేనా...పెద్దలందరూ...నిన్ను చూడ
గానికివచ్చి...ఇలా నిలుచుని...ఉండగా...’

‘వారు కూడాను...’

‘రారు...దేవిగారు...దిగి రాకూడదేం...?’

నానరి వేయి శరాలపట్టు చురచుర చూసి...ఇక
తప్పదనుకుని...తలుపు తీసుకుని...వచ్చింది.

‘అందరిండా...తెల్లిగాం?’

‘అర’

‘ఏలూరులో చూశాను...మికోసం...ఉత్తో ఉం
డలేమో అనుకున్నాను...’

‘నిజమేనో...నీవు ఏలూరులో ఉన్నప్పుడు...నే నిక్క
డ ఉన్నాను...’

‘మరీ చోద్యం—మిది...’

‘కానెలిసి ఉంటే మనవాళ్ళను అడుగు...ఆ...మరిచి
పోయినాను...ఈమె...మిన్...లేక శ్రీమతి అని వేస్త
న్నారా?...ముక్తామణి...ఫిలిముల్లోంచి దిగి...ఇక నిల
వకుండా...యకాయకిని కలకత్తానుంచి వచ్చేస్తూంది...
వీరందరూ...ఫలానా...ఫలానా...భాయిలోగ్
పుధక్ పుధక్ గా కరగ్రహణం చేయండోయ్...కలియ

బడక...రాజా సాహెబ్...వడీ...ఇంతకు ముందు ఇక్కడే ఉండాలి...'

'వడీ...వడీ' అనుకుంటూ...నిలుచున్నచోటునుంచి కదలకుండా అందరూ కలయిదిగి చూశారు...

'వారు...ఎవరు' అని అడిగింది ముత్యం.

'మా...రాజాబాబు...ఎరుగవు?'

'వినాను...వారుకూడా వచ్చారా?'

'అవును...ఏలా వెళ్ళాడో...నన్నాడు...'

'...ఇంకా...మైము...ఎంతఉంది?'

'ఏం?'

'కాఫీ కావాలి...' [టీ పాన్పుకో...]

'ఇంకా తెల్ల వెల్లిసతరువాత కూడా...కాఫీ...ఉపాదు సగే...'

'కూలీని పిలవనా?'

'ఏం?'

'లగజ'

'నేను...ఇక్కడ దిగను...ఇంటి దగ్గర...అమ్మావా భూ కనిపెట్టుకుని...ఉంటారు...'

'నేను...ఆపేనం టే...ఏమంటారు?'

'ఏమైనా...సగే...ఉండను...'

'ముమ్మాటికీ...'

'ఉపాదు...'

'నీ...యిష్టం...'

వెనుక నుంచి...అందుకుని, అమె వారించే ప్రయత్నానికి పూనుకునే వ్యవధిలేకుండా...ఓమోపెడుదండలు...మెల్లో వేశాను...మాలలు అందిచ్చిన మాడై వరును చూసి తెల్లబోయి ఉలికిపడ్డ మిత్రబృందం అర్ధచంద్రాకృతిగా బారుతీరి...చప్పట్లు...హోరైత్తింది...ముత్యం దిగ్రువతో...అలా...ఉండిపోయింది...కదలకుండా...

తొందరగా చేయిపట్టుకుని...ఆదుర్దాతో...ఇక్కడవద్దు' అరుగో...జనం వచ్చేస్తున్నారని...మూగుతారు...ఆర్...ఆర్...లోకి వెళ్ళదాము...' అని అంగీకారానికి నిలువకుండానే బలవంతాన నడిపించుకుపోయి

నాను...స్నేహితులందరూ, ఇంకొకడిని చొరనీయకుండా కమ్ముకుని నచ్చారు...వెంటరును పంపి...సామాగ్రి దింపి పోర్ట్లు వెంటింగ్ చూమ్లో జేర్చే ఏర్పాటుచేశాను, ముత్యానికి తెలియకుండా...

టీ కప్పు...నోటికి అందించతో బోతుంది...రైలు కదిలింది...ఇక...అపిల్ల పెంచిన రగడి...నాతీతం...ఖండీనో నాయిక...ఫిల్మ్ పోజులు...మాకు సత్పరాని సవ్యూ...

మొదటికి...దోసే తీయబోయింది...నేను లెడ్డంవెల్లి, 'ఎక్కడికి' అన్నాను లాంసతోనే

'నాయిచ్చం'

'నీనూ...రానూ...'

'సంతోషించారు తెలివికి...ఘనకార్యం చేశాం గదా మన మీనసి...చింగు: నేను...నడిచి అయినా వెల్లిపోతాను...తెనాలి...'

'మరీ, మహా! నేనూ తయార్...వెన్నెల్లో చేతులు కలుపుకుని...నీ మీద గీతాలు...నే పాడుకొనుచు...'

ఊ...బయలుదేరు...'

'మీరు...నా...మాట్లాడవద్దు'

తల ఊగించాను...

'బెడ్డింగ్ అసీ...ఏవీ?'

'అదిగో లొక్కడ' అని మాట్లాడకుండానే నిద్రేశించాను. ఆమె, వచ్చిన సవ్యూను పొరలి పోనీయక...అంతలో...కోపంలోకి మార్చుకుని...

'నీనూ...అక్కడే ఉంటాను' అంటూ, ముందుకు పో, బోయింది. [అడ్డంవేసి...

రవివర్మ విశ్వామిత్రుడిలాగా...చెయ్ దర్బాజాకు 'వద్దు...ఇప్పుడు ఈ సంగతి తెలిస్తే...ఇంతరాత్రి వేళా...ఇక్కడ ఊరంతా విరగబడి పోతుంది...నిన్ను చూడటానికి...'

'ఫరవాలేదు'

'అయితే...పిలుచుకు వస్తాను...'

—ముత్యం, ఇక పెంకెతనం చేయలేదు...తలవంచుకుని మా వెంట వచ్చేసింది...

3

కాని, మళ్ళా యింకో పేచీ...

ఎలాగైతే నేం, ధోకా యిచ్చి... ప్రయాణం మాని పించి, ముత్యాన్ని, బయటకు తీసుకువచ్చాము: ఇంకా మారాం చేస్తూనే ఉంది కాని, ... అదో సరసం... అని మాకు తెలుసును.

ఒక కారు వెళ్లిపోయింది. మారిస్ మాత్రం ఉండి: —మానరసను కూర్చోడానికి ఒప్పుకోలేదు: డ్రైవరువక్క కూర్చోడం, నామోషీ: అయినా తప్పించికాదు. ఎంతం నెగ్గించుకునేందుకు... ఆముదం తాగబోయే కుర్రవాడిలాగా... అంతలో మళ్ళా... ప్రణయకోపం కులికే, సులోచన లాగా... ఎక్కి... ఒదిగి కూర్చుంది...

‘ఇంకా... కృష్ణ... రాదేం.’

చాలా జోరుగా వెళుతున్నది, కారు: ఓహో, మరిచి పోయాం... తెనాలే అని చెప్పాం కాదూ 2యలు దేరుతూ?... సమాధానం చెప్పడం ఎందుకని ఊరుకుని... మళ్ళా, మనసు మార్చుకుని, ప్రమాదం లేకుండా, కోమటిసాక్ష్యం పంపిణీమీద...

‘వస్తుంది,’ అన్నాను.

‘యారు?...’ తల కొంచె మావైపు మళ్లించి ధీమాగా అడిగాడు డ్రైవరు... ముత్యం మావంక చూసింది నిఘరంగా...

‘ఏయ్... డ్రైవర్...’ నేను తీవ్రంగా పిలిచాను. ఆతడు, తేలికగా... ఊదినట్లు.

‘ఎన్నా... సార్’ అన్నాడు... నేను యింకా స్పెరియస్ గానే చూస్తున్నాను... గమనిస్తున్న ముత్యం ముఖాన విజయభావం తాండవించింది...

‘సిగరెట్’ అని మీడనుంచి విసిరివేశాను... లైటర్ అందిచ్చాను... అగ్నిహోత్రులందరి అనుమాన పటు త్యాగ... కారు, ఒక్కక్షణంలో భూమభూమమైంది...

‘ఏయ్...’ ముత్యం వెలుపు... ఎంత దౌర్జన్యంగా ఉంది! డ్రైవరు... భూమకేశాన్ని ఆమె నిక్కుకే ప్రసరించి... తల నిలుపుగా ఆడిస్తూ...

‘ఓయ్...’ అన్నాడు...

‘ఆపు...’

—అర్థంకావట్టు... వినిపించుకుని, ఊరుకున్నాడు...

‘ప్లాస్’

‘ఎందుకూ... ముత్యం?’ నేను ముందరికి వాలి అడిగాను...

‘ఆపమనండి’

‘ఏం...’

‘ఏం... ఏమిటి... వట్టిపొగురు మోతులాగున్నాడు... పొగ నామీదికే వదులు తున్నాడు...’

‘పొరబాటు’

‘అయినా... బ్రతకనియ్య దలచుకోలేదా... కారు దేనికో కొడతాడు...’

‘పరవాలేదు... ఆతడు సిద్ధమాస్తుడు...’

‘ఆ... మీకు దొరికే రకాలందరూ ఇంతే...’

‘అవును... మరి, నిత్యమూ, కలకత్తా... కొరకొత్తా అనాలికాదూ... నుంచి, ముత్యాలు రాలుతాయా... మర్యాదస్థుడే... రాబా... గారి డ్రైవరు...’

‘మీమాటలు సమ్మాలిసిందే... ఎవరైతే నేం... ఆపమనండి...’

‘పోనిద్దా’

‘ఆపుతారా... స్క్రీమ్ చెయ్యనా...’

‘ఏం లాభం... మాకు ఎవరికీ ఇక్కడ రికార్డింగ్ చేతరాదు...’ ముత్యాన్ని ఎలాగైతే నేం సవ్వించాను. అక్కడితో అందరం సరదాలో పడిపోయాం... సంభాషణ చాలావరకూ, నవ్వుల కలగలుపున ఇంగ్లీషులో నడిచినా, ముత్యం కూడా చొరవగా కలిపించుకుని, మామీద, విశేషించి, ఆ ఆరవ డ్రైవరు మీదా, వాగ్బాణాలు ప్రయోగిస్తూ... ఆనందము అయిపోయింది... ఆతడు, ధోరణి పోలికను, అర్థంచేసుకున్నట్టు కోపం అభిసరించి... మరీ, నిర్లక్ష్యంగా విరుచుకుపడటం మొదలుపెట్టింది... ఆమె మాటల ఔటగాటానీ... మనసులో మండిపడిపోతున్నాడని తెలుసుకున్నాము: కాని, అలాటి అవకాశం... వ్యర్థంచేస్తామా?

కారు ఆగింది, కేటుదగ్గర, డ్రైవరు, చప్పునగి?
తలుపుతీసి, ముత్యం అడుగుకింద పెడుతుండగా సెల్యూట్
చేశాడు... ఆమె, సుల్తానాలాగా, తలకొంచెం ? గా
పైకి విసిరి... సినిమా ఊగుతో, మందగిమ తో...
రెండు అడుగులు వేసి.. ఆగి...

‘ఎక్కడికి.. పచ్చా?’ అన్నది నావైపుతో
యికంగా. ఆశ్చర్యపడుకున్నా దానిలాగ:

‘ఇక్కడికే’ అన్నానుకొంటూ..

‘చూశారా..’ ఆచూపులో!.. నాకు అబద్ధమని
మీరందరూ ఇలా చేస్తారని... నమ్మిరావడం నా
బాటు.. కానండీ.. చూద్దాం. నానంతో మీరు
యదు... శ్రోధం మొదలుకొని, కిలికించితంలో, మిషి
భావాలున్న ఒక్కమారి, మెరసివే..

‘రా...లోపలికి వెళుదాము’.. చెయి ఆసలాయిస్తూ
తీసుకు వెళ్ళాను... సరాండాలోంచి, హాటులోక వచ్చా
ము... ‘పెట్రోమేక్సు’ మూలాలన బాగా వెలుతురుగా
ఉంది.. కూర్చుని ఉన్న మిత్రులు.. స్వాగతం ఇచ్చాడు,
లేచి నిలుచుని. ముత్యం... నలువలకలా కలయాయి..
దిగ్భ్రమతో...

‘ఇది... ఏదోయి?’ అన్నది... నమ్మిందిగా.

‘ఏదోయి అయితేనేం... ఇది, టి.వి.కదా.. శీఘ్రం..
తెనాలి...’

కారు, పార్కుచేసి డ్రైవరు, మిగతా ఇద్దరు స్నేహ
తులూ, సందడిగా మాట్లాడుకుంటూ, మెల్ల ఎక్క
వస్తున్నారు.

‘ఆ...రాజాబాబు వస్తున్నాడు...’ అన్నాడు..
ఒకడు. అందరం గుమ్మం వేపు చూశాం... సుప్రదర్శయం,
ముందుఅడుగుగా వచ్చి మాతో కలిసి... అర్ధసంధ్యా
కారన నిలిచింది... డ్రైవరు... కూడా వెంటవచ్చి...

—కుర్చీలో కూర్చున్నాడు... కివిగా... కలకు
చుట్టిన తువాలూ తీసుకుంటూ... అందరం.. మిగతా
బాటు ఆతడూ... నవ్వుతూన్నాం, కోలాహలంగా..
ముత్యం తప్ప...

...అప్పుటికి అర్థమయింది ఆ అమ్మాయికి... బెద
రుతూ, ముందుకు వచ్చి... చేతులు జోడించి...

‘ప్రేమించాలి.. మీరు ఎవరో... తెలియక..’

రాగా, కన్నులూరే, ఆమె చెయ్యి ఒడిసిపట్టుకుని,
ఎక్కడ కన్నులోకి రాకొంది..

‘...’ ‘ర్బుంటావా... డ్రైవరు...’ అని అడి
గింది. (ఎవ ముఖం తనచేతితో పైకి ఎక్కుతూ...
ముగ్ధం, మరీ సిగ్గుపడింది..

‘ఎంతో శ్రమగా... ఇంకా...’ ‘ప్రథమంలో అందిం
గా...’ ‘రా ఇప్పుడా.. సిగ్గు...’... సిగ్గు పోవడంచేతనే
నానా... కలిసి, ఎవ్వరింది..

కా, ఆ గుండుమని కూర్చున్నాం.. రాగా, కప్పు
అమీరి, ఎదో ఆలోచిస్తూ.. ముత్యాన్ని మమ్మల్ని
అందింది. చరుసగా.. చూసి...

‘అసలు శాస్త్రప్రకారం... పరిమాణం ఉండాలి
కదూ...’ అన్నాడు..

‘అలాగే తె. తరువాత... తలుపుదగ్గరపాటలో...’
మావా డింకో డిండుకున్నాడు... ముత్యం, మరీ కలి
కింది.

‘అ...’ ‘కాస్తేపు అయితే... మేలుకొలుపులే పాడ
చచ్చును’ అన్నాను వాచివంక చూసి...

రాగా, గ్రాధరాన్ని అభిషయిస్తూ...

‘...’ ‘చచ్చును.. మరీ ఏం చెయ్యను భాయీ!... జ్వలతి
ప్రగ్గెన స్పృహ? ఎక్కడికీ కాకుండా...’ అన్నాడు చిరు
నవ్వుతో

‘మొత్తం మొత్తం కురుకాంక్షదర్శం’ అని మన
గింపు, వాబు.

‘ఉహూ...’ ‘...’ ‘బాటి...’ ‘యూ... సిల్లీ...’ ‘కోరి
కిలు మీరే...’ ‘...’ ‘ముత్తైమవులుగా...’ ‘మమి,
ఎప్పుడు...’ ‘మరిగిరిగి చూడకుండా...’ ‘వచ్చి...’ ‘చాలా
దూరంగా...’ ‘విశ్రమించాం.

ఇంతకీ: ఈదేశభాషల ప్రవృత్తి రాష్ట్రీయప్రభుత్వాలలో మాత్రమే. శీఘ్రప్రభుత్వంలో వుండవలసింది ప్రభుభాషే. ఆకృష్టయేమో యేమో అనేది పాటేమో లేదు.

ఇది యిలా వుండగా: ప్రజలకు గాఢీయనిదాంతాలు అనుభవంలోకి రావాలంటే వారికి రాష్ట్రీయప్రభుత్వాలకు లింకుబాటులో వుండాలి. రాష్ట్రీయప్రభుత్వాల ప్రజలకు అంటే బాటులో వుండాలంటే అవి దేశభాషల్లో నిర్వహించబడాలి. రాష్ట్రీయప్రభుత్వాల దేశభాషల్లో నిర్వహించబడాలంటే, అవి భాషాప్రయుక్తాలుగా వుండితీరాలి.

ఏతావతా: భారతీయులకు ఏకభాషీయతను కోరే ఎన్నికైన ప్రభుత్వం, భాషాకారాన్ని కోరే భారతీయులు కూడా ఏకభాషీయతనే కోరుతున్నారని, భాషాకారాన్ని ఆభాషీయతకు భంగకరాలు కావని గమనించుకోవలసివస్తుంది.

కవిగారి పక్షపూర్తి

విశాఖపట్నంలో కవిగారికి (మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారికి) పక్షపూర్తిమహోన్మీసం గానా జై భంగం జరిగింది.

శుభలహరి సునిశ్చలం సంధి యెలా వుండేదో చూడాలంటే కవిగారికి, విశాఖపట్నం మాండలికముల చూడాలి.

విశాఖపట్నం జిల్లాలో కవిగారింటే గొప్పపేరు లున్నారు. గొప్పపండితు లున్నారు. గొప్ప దేశసేవకు లున్నారు. కవిగారి క్లిష్ట నిమిత్త తారతమ్యం నిర్ణయించడానికి విలసిల్లు, కాని వారుకూడా యెందరో వున్నారు, కాని అందరూ కవిగారింటే భక్తి చూపిస్తారు. విషయం కనపరుస్తాయి. చెయ్యెట్టి మొక్కి అజ్ఞలు నిర్వహిస్తారు. అదిగొమ్మారులు. అదిగొమ్మారులు.

ఏమంటే? కవిగారి ప్రవర్తన అలాంటిది. జ్ఞాతు అంతరికి వారు మరే జిల్లాలోనూ, మరేదాని యిలాంటి పదవి లేదు. ఇలాంటి కార్యక్షేత్రమున్నా లేదు.

కవిగారు కృష్ణాజిల్లాలో వుట్టారు. గోదావరిజిల్లాలో కొద్దిరోజులు చెరిగారు; కాని కొమారం దాటకుండానే వారు విశాఖపట్నం ప్రవేశించారు.

మొత్తంమీద కవిగారి విద్యాపరమ విశాఖపట్నంలోనే జరిగింది. వారి భావచక్రిం విశాఖపట్నం యిరుసుమీదనే తిరిగింది. వారి కార్యకలాప మంతా విశాఖపట్నంలో మూర్తీభవించింది. ఇలాగ వారి కన్నులు—వారి విజ్ఞానం—వారి ప్రభుమంత్రీత్వా హక్కులు—అన్ని విశాఖపట్నంలోనే పరిణామ పొందాయి.

కనక నే విశాఖపట్నం జిల్లావారు కవిగారికి. పక్షపూర్తిమహోన్మీసం చెయ్యకుండా వుండలేకపోయారు.

వారి భక్తి అంతా ఆమహోన్మీసంలో వెలివిరిసింది.

విశాఖపట్నం పౌరకాంతలు—దేశభాషిగ్రామాలకు మాత్రమే కుంభవరకు లిచ్చే అనుగ్రహంపత్యము మమస్కలంలో వొక్క కవిగారికి మాత్రమే మంగళవరకు లిచ్చారు.

దాటులు మరిగిన యితరజిల్లాల నాయకులు కవిగారి వున్నగ్రహించలేరు, కాని విశాఖపట్నంజిల్లాలో ఏవైనా మునిషా దాని వెనక—ఎకార్యకూరుని చూసినా ఆరని వెనక—కవిగారి తేజస్సు అందలం గా వుంటుంది.

మేము నిజం చెబుతున్నాము.

కవిగారికి, విశాఖపట్నం జిల్లాకి చక్కగా కనకలిసింది. కవిగారికి, విశాఖపట్నం జిల్లాకి అవివాభావం యేర్పడింది.

కవిగారు మరో జిల్లాలో నిలవలేరు. విశాఖపట్నంజిల్లావారు మరో సునిశ్చలం నిజంలేరు.

ఈ సన్నివేశం చాలా ముచ్చటగా వుంది.

ఏం? కవిగారింటే అజ్ఞానం కంటే భక్తి ప్రపత్తి లేదు?

కవిగారికి జై భంగం అక్కరలేదు. వారు తమ సన్నిహితులకు వున్న గాలూ—దేశీయసంస్థలూ కూడా సంపాదించిపెట్టాలని చూడరు. తమకంటే ఘుఘులేరు వారు గర్వించరు. అంతా తమ మాట వినాలని వారు అందలం యొక్కరు.

వారికి కావలసింది దేశసేవ. ఎడతెలియని—అజ్ఞానం వినాలని దేశసేవ చెయ్యవలసిందేనని. ఇందులో కూడా విశేషం వుంది. తాము సాగుచున్న సేవ చేస్తూనే వారితరులను చెయ్యమంటారు. కూడా రమ్మంటారు.

ఈయొక్క రేతుగునాయకుల్లో చాలా ముగ్ధులగా వుంది.

కవిగారు త్యాగిమూర్తి.

కవిగారు విశేషజీవములు.

మొంటివారి కేనా వారికి సమస్య—రిం గా లని బుద్ధిధుమగుంది.

వారి అజ్ఞలో వుండాలని సంకల్పం కలుగుతుంది.

మొన్న వాకి జరిగిన పక్షపూర్తిమహోన్మీసం వారి యొగ్యతకు తగినట్లుగానే జరిగింది.

హిందీముగ్ధుల కొక మంచిపాఠం

“మద్రాసుపాస్కూల్లో చదువుచున్న ఉత్తరదేశవిద్యార్థులకుమిశ్రభాష గాని, తెలుగుభాష గాని రెండవభాషగా నేర్చుకొనుట చాల కష్టము గనుక వీరి కొరకు హిందీ రెండవభాషగా నూలుపైసలు “మి” గ్రూపులో చేర్చవలసిన”దని విద్యాశాఖమంత్రిగారికి, దైరక్తగారికి, నూలుపైసలు బోర్డువారికి కొంతూ ఎఫ్, డైరాలు గారి అభ్యర్థకరింద, మద్రాసులో, రాయపూరులో వున్న వుత్తరదేశీయుల సభచేసి సీరార్పించారు.

ఈ వుత్తరదేశీయుల జన్మభూమి విడిచి చాలా కష్టపడి యీ దక్షిణదేశానికి వచ్చారు. ఈవిజాతీయజనులమధ్య చాలా కష్టం ఏమో కావాలని చెప్పన్నారు. అంతకంటే చాలాచాలా కష్టపడుతూ, పుద్యోగాలూ వర్తకమూ చేస్తూ ఈ దక్షిణదేశీయుల డబ్బు దోచుకుంటున్నారు. ఈ కష్టం లన్ని వారు కిక్కిరారు మనకుండా భరిస్తున్నారు; కాని దక్షిణదేశభాషలు నేర్చుకోవడం వారికి భరించరాని కష్టంగా వుంది.

తెలుసేర్పుకుంటే హిందీమధుల కింతకంటే కొరదాడెబ్బ యింకేం వుండీ?

దక్షిణదేశీయులు రెండుమూడుమాసాలు ఉత్తరదేశయాత్రలు చేసుకురావా లంటే హిందీ రాకపోకలే లాభం లేదంటారు హిందీ ప్రచారకులు. కాని పుత్తరదేశీయులు ఇక్కడ కావరంపుండిగూడా దక్షిణదేశభాషలు నేర్చుకోవాలి కిచ్చపడడం లేదు.

ధర్మంగానే వుంది. వాగు మనతో కూడా తమభాషలోనే మాట్లాడతారు. మనం మనలో మనం కూడా వారి భాషతోనే మాట్లాడుకుంటాము.

మనమధ్య కావరాలు చేస్తూవున్న పుత్తరదేశీయులకు మనవారి యీ భావదాస్యం గుర్తించడానికేంటో కాంల అక్కరలేదు.

వాళ్ళిక్కడ కష్టపడిపోతారో అని వారికి సకలసౌకర్యాలూ కలిగించడానికి మనమే వారి భాష నేర్పుకుంటూ వుంటే వారికి మన భాష రెండుకు నేర్చుకోవాలి?

దక్షిణహిందీ సహారసభ, మనవారికి, ఈ భావదాస్యం యింకా యెక్కువ చెయ్యడానికి పుట్టింది. కొద్దిగోల్లలో మనభాషలు మనకే బరువని బోధించడానికి పనిచేస్తోంది. అచిరకాలంలోనే మనమాతృభాషలకు పులికిడి విధించడానికి యెత్తులు వేస్తోంది.

మనవారు “మా మంచిపని చేస్తున్నా”రని వారిని ప్రోత్సహిస్తున్నారు.

స్వరాజ్యం సంపాదించడానికి కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు వచ్చి యీ మధ్య మనకి మంచి యోగ్యతనే ప్రసాదించి వెళ్ళాడు.

అనవసరమూ అనుచితమూ కూడాను

“భారతభాగ్యక్రమోద్ధిగ్ధికి హిందూమహమ్మదీయ మైత్రి మిఖ్యావసరము గాన, స్త్రీలు సంపూర్ణసహాయసానుభూతితో కృషి చేయవలెనని యీనధివాన కోరుచున్నాడు”

గుంటూరులో సమావేశమైన లోమ్మిడో అంగ్రరాష్ట్రమహిళా మహాసభవారి తీర్మాన మిది.

ఇవారే, హిందూదేశానికి స్వాతంత్ర్యం సంపాదించవలసిన బాధ్యతలో మాహమ్మదీయులకు కూడా కొంత భాగం వుంది. హిందువులూ, మాహమ్మదీయులూ వికమత్యంగా వుంటే గాని స్వాతంత్ర్యం సాధ్యం కాదు.

ఈవికమత్యాన్ని సాధించవలసిన బాధ్యత హిందువులకూ మాహమ్మదీయులకూ సమానంగానే వుంది, కాని మనవాళ్ళు “మీన్నీ హం మాకు దావా”లంటూ మాహమ్మదీయులను అణిమాలుతున్నారు. “మీలో స్నేహంగా వుంటే మాకేం హెచ్చుసౌకర్యా లిస్తారు?” అంటూ మాహమ్మదీయులు వేరే మాడుతున్నారు.

ఇంతమాత్రమేనా?

తాము కోరిన దన్నీ మనవాళ్ళు వొప్పకుంటూవున్న కొద్దీ మాహమ్మదీయులు కొమ్మెక్కుతున్నారు.

ఇలాగ, గాంధీగారి సావిత్రియం వచ్చాక, ఈ మైత్రి విషయంలో మనవాళ్ళు పూర్తిగా తప్పుదారి తీర్కడంవల్ల మనలో పుగులులే సంపూర్ణసహాయసానుభూతితో కృషి చెయ్యలేకుండా వున్నాను. ఈస్టిలో సంపూర్ణసహాయసానుభూతిలూ చూపుతూ మన స్త్రీలేవిధంగా కృషి చెయ్యగలరూ?

మన స్త్రీలు కూడా సాయపడితే గాని సాధ్యం కాకపోవడానికీది మన సంఘంలో ప్రవేశపెట్టవలసిన సంస్కరణమా?

ఉత్తరదేశంలో, నేటికీ కూడా లోబాలోబా హిందూ స్త్రీలకు చెరపడుతూనే వున్నవారి మైత్రి సంపాదించడానికే అంగ్రస్త్రీలు సంపూర్ణసహాయసానుభూతులతో కృషి చెయ్యాలవసరంలే జూచి త్వర యేమేనా వుందా?

ఈసభవారు స్త్రీల వారసత్వం మాట మరిచిపోయారు. తాము ఇద్రచ్చేస్తే నిమిషాలలో నోలపోయే అస్పృశ్యత సంగతి స్మరించుకోవలసి వుంటుంది. ప్రజాహితీవిధంలో గావాలిగా ప్రవేశించడానికి తమకు వీలులేకపోవడం కూడా వీరు మరిచిపోయారు. ఈయరవయ్యా శతాబ్దిలో కూడా రమ తోటి స్త్రీలకు కొంతకీ గలగోవా నిర్బంధం వీరికి తోచనే లేదు. పుగులులకుంటే హెచ్చుగా తమ కివసరి మైన శరీరవ్యాధియమం మాట వీరు గమనించనే లేదు. స్త్రీలకు తన కృత్రిమత్వాన్ని సాంతంగా నిలుపుకోవడానికి తగిన విద్యాశిక్షలు ఏర్పాటుచెయ్యకపోవడమే కాకుండా, పుగులులలోనే వీరు ద్యోగిసంఖ్యను పెంచుతూ వున్న ఈధర్మభాషప్రవేశేశాబ్ది పరిశీలకే స్త్రీలను తయారచేస్తూవున్న శారదానికేతనం వంటి సంఘ కాన్యక్రిమంలో మార్పులు మానించాలనే విషయంకూడా వీరు మరిచిపోయారు.

కొత్త హిందూజాతిని తయారచెయ్యడానికి తగిన యోగ్యత తమకు కలిగించగల యింకా అనేకసంస్కరణలను కూడా మరిచిపోయిన యీ అంగ్రరాష్ట్రమహిళామహాసభవారు, హిందూ స్త్రీలవల్ల ఎంతమాత్రమూ సాధ్యం కాని హిందూమాహమ్మదీయ మైత్రి సాధించడానికి సంపూర్ణసహాయసానుభూతితో కృషి చెయ్యాలన్న తీర్మానంవిషయంలో మాత్రం చాలా ఇబ్బంది చూపించారు.

మన స్త్రీల కృత్యవివేకం యిలా వుంది.

మనలో స్త్రీలే కాదు. పుగులు కూడా యిలాగే అప్రమత్త ప్రశంసలతో కాలవారడం చేస్తూ పుండవంట్ల మనకు సభల ప్రయోజనాలేమీ సిద్ధించడం లేదు.

చిన్నతనంలో మొగపిల్లలూ అపిల్లలూ కలిసి చదువుకోవడమే మంచి దనే తీర్మానంమీద యెంతో చర్చ సాగించిన అంగ్రమహిళలు ఈసప్తవాన్ని యెలా ప్రవేశపెట్టారో, యెందుకు తీర్మానించారో బోధపడడం లేదు.

ఇది యేమీ బాగా లేదు. లోమ్మిడో అంగ్రరాష్ట్రమహిళామహాసభకు ఈతీర్మానం కేవలమూ అవసరం. అనుచితం కూడాను.

హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూ వున్న అవకారం

విశంబరూ

గత దశాబ్దములలో తేదీని అంధ్రప్రదేశ్ లో వొక లేఖ ప్రకటించినట్లుగా తెలుగువారు తెలుగు భాష వాఙ్మయపు విధులను అర్థము చేసుకొని, తెనుగులో మనం వున్న కాల రాయడం అంతరంగ మన, తిరిగి తే మనక వాఙ్మయం కొనా లనీ, హిందీ వాఙ్మయం అని భాగం వొక్క హిందీవాసీల వాఙ్మయం దీని చాలా దృఢంగా రాకారు. మొన్న మొన్న విశాఖపట్నంలో జరిగిన గ్రంథాలయ సమావేశంలో, గ్రంథాలయాలవాన హిందీని పరిశీలించి అంటూ ప్రవచించి తీర్మానాన్ని అమలుచేయాలి అని భావించి భాషా మండలి ముఖ్యమంత్రి వారికి తెలియజేసింది. కానీ దీనిని ఎవరూ సహజంగా చెప్పలేదు.

హిందీని తెలుగులోకి మార్చి వాడు సామాన్యంగా చెబుతారని యెదుగుతూ వున్నాము.

* * * *

మా ధ్య త్రి

కాళీ కృష్ణాచార్యులవారి సన్నిధికి—

అనధాని శిరోమణీ! అనేక సమస్యలములు

౬. “గ్రామ్యవాదులు ప్రభుసాహాయ్యము నార్జించుకొని కొలది కాలము లేకుండా వాదమున కేటగించి అమల నార్జించుకొని యంతర్యంతో దృష్టి వొందక గ్రాంథిక భాష మయ్యెడిదిగా నెరియు, విద్యార్థుల నేను సోత్సవములలో శ్రమపరిచుటకు సమాధానములు లభింపజేయుటకు గ్రాంథిక భాషలో వ్రాసిన యెంత నట్టి విద్యార్థులకు యెంతయు లభింపజేయుటకు (మాన్యుల) నీయరా దనియును గూడ నొక రాజ్యాదును నంగీకరించె” — ఇయ్యనవరంబునం గిట్టుచుండు ప్రపంచం లేమిటి? నేను యీ వాదమునందును నేను నేను నొకటి—అందు నీయచిత్తం లేనిదిగా నున్నది? నోవురా?

౭. “మన యిద్దరు విశేషముచే మనకు స్వచ్ఛందము యంగీకరించినట్లుగా మనకు వాగ్దేవ గీటాక్షింపం దేవ దీని చెప్పి కొనినదిగా నానీ నానీ నానీ మన యాంధ్రభాష కట్టి యెట్టి వృద్ధియు జరుగుతున్నదో—అంధ్రభాష కట్టి యిద్దరు వృద్ధి యెట్టి జాతిని విద్యవిద్యాలయంబు గీటాక్షింపం దుట యన నేను! అట్టి విద్యవిద్యాలయంబు నిర్మింపం దుట యిద్దరు విశేషం బున నేను! అట్టి విద్యవిద్యాలయంబు నిర్మింపం దేవ దీని చెప్పి కొనినదిగా నానీ ఇట్లున్నది “కెన్న కొనుటయే యెమయిన నుగ్గవదియో? కీటాక్షింపం దుటయే కానీ? అని “కాదా లిఖించువలయు? మతీయు మన యాంధ్రభాష కట్టి యిద్దరు వృద్ధియు జరుగుట లేదా, కీటాక్షింపం దేవ?

అసందర్భంలోనే తిల్లావజ్ఞుల శివశంకరశాస్త్రిగారు మాట్లాడుతూ—అంటే తీర్మానాన్ని ప్రస్తుతించి “గంధీగారంటేనూ, కాంగ్రెస్సంటేనూ, కర్దరంటేనూ యిద్దం లేనివాళ్లు మాత్రమే హిందీ అంటే ప్రస్తుతించిన చెప్పిన శాస్త్రిగారు గంధీగారి మీదా, కాంగ్రెస్సుమీదా, కర్దరమీదా తమకీ ప్రీతి వుండడం వల్లనే హిందీని ప్రేమిస్తున్నారు. మనదా గంతా హిందీ నేర్చుకోవా లంటున్నారు.

చాలా గొప్పది.
* * * *
డాక్టరు అక్బరులరావు గారుమాడా తీర్మానాన్ని ప్రస్తుతించి, “ప్రీతి సహా” అని (తమకు లేనేలేని) మీసాలు దువ్వి, యెదుగుతూ వచ్చి నోదా వదిలారు.

హిందీవ్యాపారం మనవారిలో మంచిచిటికా లే కలిగిస్తోంది.

సంపాదకుడు

౮. “అశ్వపథం యూనివర్సిటీ” వలన మన యాంధ్రభాష కంఠ లాభమా మన యాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమునలనను నట్టి లాభమే “కొన్నించుచున్నది”—ఒకయేడ “నెర్ర” యని మతీయింక “నట్టి” యని శైలిదేవ! “ఎంత” “అంత” “ఎట్టి” “అట్టి” ఇట్లులం గాదా క్రిమంబు?

౯. నైజాము రాజ్యములోని ఉస్మానియా “కాలేజీలోని విద్యార్థులనుబట్టి నిలవక గమనింపడు. అటుల—తనయగ్రంథములు చాలవలసి నున్నా భాషలోనికీ భాషాంతరీకరంపం దేయ విద్యార్థులకు గలపం దుచున్నది. అటుల భాషాంతరీకరంపం దేని గ్రంథము లుపాధ్యాయులచే నున్నా భాషలోనే విద్యార్థులకు బోధింపం దుచున్నది. అందువలన నైజాము రాష్ట్రపు దేశభాష—చిక్కని తెలుపు హిందీచున్నది”—ఇట్లుగ మనింపం దగినయది విద్యార్థులనుబట్టి యా, విద్యార్థులనుబట్టి యా? పరస్పరగ్రంథంబులు ఉర్దూభాష లోనికీ భాషాంతరీకరంపం దుచున్నదియో, లేక భాషాంతరీకరంపం దేనియైతే పరస్పరంబులుగ నిర్మయంపం దుచున్నదియో? ఉర్దూభాషలోనికీ భాషాంతరీకరంపం దుచున్నదియో, అనువదింపం దుచున్నదియో? అటుల భాషాంతరీకరంపం దేని గ్రంథము లుపాధ్యాయులచే నున్నా భాషలోనే విద్యార్థులకు బోధింపం దుచున్నది? అని భాషాంతరీకరంపం దేని బోధింపం దుచున్నది మాటయే “కాదే! మతీయు నైజామురాష్ట్రపు దేశభాష ఉర్దూభాషయో?

౧౦. “అటులనే మన యాంధ్రభాష విషయ మయి యాంధ్రవిశ్వ విద్యాలయాధికారిగల, కళాశాలలలోని పరిమితగ్రంథములను, అంధ్రభాషలోనికీ అర్జింపించి భాషాంతరీకరంపం దుచున్నది”—ఈవాక్యంబు సమన్వయించి బోధింపగోరెద మహానుభావా!

గర్వపూరితము
ఇటుల నొక్కడంబు
జేజూమవు

న ర న్న తీ గ్రం థ మం డ లి

కంభంవారి సత్రమువీధి

✽ ✽

రామమహేంద్రవరము

నవలలు-నవరసధిరేములగు నవలలు-మచ్చుటగొన్న ముద్రతో-వర్ణమున క్రొత్తతో యిచ్చినో-గండుమాగముల కొక్క-చక్క-చివల నడుమ నడుమ చిన్నచిన్న ఆను (ప) గము పడుచుదురును చందాదారులకు పేజీ ౧ ను ౧ (1-4-0) చందా దారులు ఒకేసారి ౧ 7 ౫ 0 ను ముందుగా ఎంకి పోవలెగా ఆనువునకిచ్చి ఆన రిజిస్టర్ గావించి ఎంపుదును

ఇంతవరకు నెలవడిన గ్రంథములు

11 ప్రేమసుందరి	1 8 0	25 కుంకుమభగణి	1 8 0	39 ఆగ్రవాణిము	1 8 0
12 చోళభామణి	1 8 0	26 జాగిలము	1 8 0	40 భిక్షు స్త్రీము (1వ భాగము)	1 8 0
13 లక్ష్మీప్రసాదము	1 8 0	27 మొగి గాయాది రా 2 భా	1 8 0	41 భిక్షు స్త్రీము (2వ భాగము)	1 8 0
14 చాత్యరహస్యము	1 8 0	28 కన్య	1 8 0	42 కన్యరహస్యము	1 8 0
15 ఫాల్గు (1వ భాగము)	1 8 0	29 అంధారము	1 8 0	43 నరసింహ (1వ భాగము)	1 8 0
16 ఫాల్గు (2వ భాగము)	1 8 0	30 గాత్య న్యాయము	1 8 0	44 సరస్వతి (2వ భాగము)	1 8 0
17 కుమార్తె	1 8 0	31 మొగి గాయాది రా 3 భా	1 8 0	45 కన్య	1 8 0
18 చిన్న కోడలు	1 8 0	32 గం	1 8 0	46 నాశాస్త్రము	1 8 0
19 రహస్య భగము	1 8 0	33 మొగి గాయాది రా 4 భా	1 8 0	47 కంఠము	1 8 0
20 సింహగడిము	1 8 0	34 కొహనుగు	1 8 0	48 సేవామము (1వ భాగము)	1 8 0
21 మణివారము	1 8 0	35 అతీన మణిల	1 8 0	49 సవామము (2వ భాగము)	1 8 0
22 మొగి గాయాదర్శము 1 భా	1 8 0	36 అవరచిత	1 8 0	50 దానీకన్య	1 8 0
23 కుట్రవాచకము	1 8 0	37 అంధారము (1వ భాగము)	1 8 0		
24 రాజసుందరి	1 8 0	38 అంధారము (2వ భాగము)	1 8 0		

క ను మం థ ము లు

1 మృత్యు భిణి	0 12 0	9 యమునా గాయ	1 0 0	17 లోక	1 0 0
2 అభాగిని	0 12 0	10 కన్య	1 0 0	18 పెద్దకన్య	1 0 0
3 భద్రవేది	0 12 0	11 కంఠం (చిత్తము)	1 0 0	19 కథావళి	1 0 0
4 వినుతి యువదేవులు	1 0 0	12 కన్య	1 0 0	20 నాగుకన్య	1 0 0
5 కంఠచనము	1 0 0	13 కన్య భాగము	1 0 0	21 కన్య	1 0 0
6 సీమంబు	1 0 0	14 కన్య లుప్తము (చిత్తము)	1 0 0	22 అగ్రము (1వ భాగము)	0 12 0
7 కుశిల	1 0 0	15 కన్య	1 0 0	23 కన్య కుటు	0 12 0
8 శతరథు	1 0 0	16 మాధు	1 0 0	24 భాగములు	0 12 0

నా లు క ము లు

1 మార్కండేయ	0 12 0	5 సూర్యము	1 0 0	9 దంపతులు	1 0 0
2 అనాల్మకాపవిమోచనము	0 12 0	6 సూర్యము	1 0 0	10 విజయవిజయం	1 0 0
3 వివాసువరము	1 0 0	7 దుర్గాదాసు	1 0 0	11 భిక్షుచేల	1 0 0
4 వరమాల	1 0 0	8 చంద్రగుప్త	1 0 0		

ఈ గ్రంథములు రాజమండ్రిలో కిలాభివర్ధన పరిషత్తులోను దొరుకును.

సరస్వతీ పాకెట్ డిక్షనరీ యొక్క ఒక సమూహా పుట :-

LIONESS

425

LITTER

Lioness-n. అడవిసింహము
Lip-n. పెదవి
Liquifiable-adj. కరగునట్టి
ద్రవరూపము చేసెడు
Liquify-v. t. & v. i. కర
గించు లేక ద్రవమగు
Liquid-n. ద్రవపదార్థము;
adj. ద్రవరూపమైన, ద్రవ
హింపనట్టి
Liquidate-v. t. (బుణము
య) తీర్చిదిద్దుచేయు, పరి
ష్కరించు; అడ్డ అప్పులను
తీర్చుకొని పరిష్కరించు; n.
Liquidator
Liquidation-n. బుణముల
పరిష్కారము
Liquor-n. ద్రవము; కల్లు
లేక సారాయి
Lisp-v. i. చచ్చియు రాని
మాటలాడు; n. అవ్యక్తత
మాటలు
List-n. జాబితా, ట్రయెక్టకల్
అంచు; pl. యుక్త ప్రదర్శన
సముజనగు అవరోహము; v. t.
& v. i. అతిచుట్టు పనిలో
చేర్చుకొను, కాలక్షింపు,
విను
Listen-v. i. & v. t. విను,
అలకించు, శ్రవణమునకు, లక్ష్య
పెట్టు

Listless-adj. జాగ్రత్తలేని,
ఉపేక్షించెడు
Literal-adj. ప్రశబ్దమునకు
సరిగానున్న, అలంకారయు
తముగకాని; adv. లిటె
రాలీ [సం. మైన
Literary-adj. సాహస్యత
Literate-n. సాహస్యత విజ్ఞా
నము కలవాడు, పండితుడు;
adj. పండిత్యముగల
Literature-n. సాహస్యత
ము, సాహిత్యము
Lithe } adj. మెత్తని,
Lithesome } పంగడు
Lithography-n. తాత్త్రపై
మన్న ప్రాతల అచ్చుతీసెడు
విధము, adj. Lithogra
phic-cal
Litigant-n. దావాలోని
కక్షిదారుడు; adj. వివాద
పడెడు
Litigate-v. t. & v. i. వ్యా
ధ్యపాడు, వివాదపడు
Litigation-n. వ్యాధ్యసాస
పముగా జనగు వివాదము
Litter-n. దోలీ, మోడికొని
పోవు పదక. పండియొక్క
ఒక యాత నిల్లులు, కల్పపము,
చెత్త; v. t. (పండి) కను
చెత్తవోనింపు

గజపాణితము—665 పేజీలు

మూలము 17000

ఇంగ్లీషు పదములకు సులభముగు
తెలుగు అర్థములు—బాలశాస్త్ర
లకు మిక్కిలి యుపయోగకరము.

చక్కని క్యాలిగ్రాఫీ.

వెల ప్రతి 1 క ర 1-8-0

సరస్వతీ ఇంగ్లీషు-తెలుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ

Saraswathi English-Telugu
POCKET DICTIONARY.

సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్, రాజమండ్రి.

అచ్చులో సున్నది!

సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ ప్రచురణము, రాజమండ్రి.

మంచి స్నేహకాగితము! సాగ్లెస్ట్ క్యాలిగ్రాఫీ!! పుస్తకములో వస్తుగణావళి ధముగల పేజీలు 1000

పైగా నుండును. వెల ప్రతి 1 క 5-0-0

ఇది సమస్త ప్రద్రవ్యగుణములను అనుసరించునట్లు తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, వైద్య
తరులకును మిక్కిలి యుపయోగకర మగునట్లుగా బ్రహ్మాగ్రీ అయిష్టే దభాషణ భిషగ్గృహ పండిత వీటూరి వాసుదేవ
శాస్త్రి, ఏ.యం.ఎ.సి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు సందిగ్ధప్రద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి.
నూతనపరిశోధితప్రద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్యవిపాకప్రభావములను గుణములను విడదీసి వస్తు
ప్రాధాన్యము నిరూపింపబడినది.

కుంకుమపూవు :— కాశ్మీరజ - కుంకుమ -
Coreus-Salivus. Eng. Saffron.

ఇది కాశ్మీర దేశమునందును,
స్వయాపము హిరాదేశమునందును పుట్టు
సుగంధద్రవ్యము. దీని కేస

రము లెఱ్ఱగను, కొంచెము తెల్లగను యుండును.
రంగు వేయబడిన కుత్తిమ కుంకుమపువ్వు బజా
రులో గలదు. కుంకుమపువ్వు చేతిలో నలిపిన
రంగుకొనక యుండినచో నది, అనల్లైననని తెలి
యవలెను. నీటిలో వేసిన నీరు యెఱ్ఱబడక యుండిన
నది శ్రేష్ఠమైనది. అనల్లైన కుంకుమపూవు కొంచెము
చమురుగలిగి యుండును.

ఇది కారము, చేదు, రుచులు
గుణములు గలది. వేడిచేయు స్వభావము
గలది. విపాకమున కారపు

రుచిగ మారును. లఘుగుణము. వాతకఫములు
హరించును. దగ్గులు కట్టును. విషదోషములు శమిం
చును. కంఠరోగములు, తలనొప్పులు పోవును.
వీర్యవృద్ధియు ధాతుసృష్టియును గలిగించును.
ముక్కు, చెవి, కన్ను, నోరు, శిరస్సు మొదలగు
సూక్ష్మజత్రుగత రోగములను శమింపజేయును.

అశ్వరీ-కృచ్ఛములకు :— కుం
ప్రయోగము కుంకుమపూవు ద్రాక్ష రస
ముతో కలిపి త్రాగిన సర్వ
కృచ్ఛములు, అశ్వరులు శమించును. (చి. 26 అ.
చరకము.)

మూత్రరోధజ-ఉదావర్తమునకు :—కుంకుమపూవు
కషాయమును లోనికి త్రాగిన ఉదావర్తము
తగ్గును.

మూత్రాఘాతమునకు :—కుంకుమపూవు మెత్తగా
నూరి నీటిలో కలిపి దానిలో తేనెవేసి రాత్రి
నిలవయుంచి ప్రాతఃకాలమున త్రాగిన మూత్ర
కృచ్ఛములు తప్పక శమించును. (59 అ. సుశ్రు
తము)

శిరోరోగములకు :—కుంకుమపూవును పంచదార
యును గలిపి ఆపునేళితో వేచి నవ్వుము చేయించి
యుసయోగించిన కనుబొమలమధ్యను, కణతల
యందును, నేత్రములయందును, నెవులయం
దును, సూర్యావర్తకమును శూలయు నశిం
చును. (చక్రపత్త)

బొల్లికి :—లేలవేరు నీటిలో నలగదీసి ఆగంధ
ములో కుంకుమపూవు కలిపి బొల్లికి రాసిన
బొల్లులు తగ్గును. ముఖమున మొటిమలుకూడ
తగ్గును.

ప్రసవస్త్రీ మైలరక్తశోధనకు :—కొండు చిన్నముల
కుంకుమపూవును 6 మిరియములును కలిపి
నీళ్లలో నూరి ప్రసవస్త్రీ కిచ్చిన గర్భశోధన
మొనరించి మైలరక్తమును వెడలించును. జ్వర
మును కూడ రాకుండు కాపాడును.

నేత్రరోగములకు :—ఇండుబగిలక గంధములో
కుంకుమపూవు కలిపి కంటిచుట్టును పట్టువేసిన
కంటివ్యాధులా తగ్గును. మరియు నిమ్మపండ్లి రస
ములో కరక్కాయ అరగదీసి దానిలో కుంకు
మపూవు కలిపి కంటిచుట్టు పట్టువేసి నేత్రరోగ
ములు తగ్గును.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను

బాధలను కుదుర్చునని

తమకు తెలియును

అయిన తెలియవలసిన దేది !

నేడు దేశమంతటను కుక్కగొడుగుల
వలె తలరెత్తిన నకలు మందుల చూచి
మోనపోకుండుటయే !

బజారులలో కొనుటకు పూర్వము
మాట్రేడు మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్త
గా పరిశీలించుడు.

గంధర్వకథ

రక్తపుష్టి, వీరవృద్ధి, నరములకు బిగి కలిగించు తియ్యని లేహము

అనేకములకు ముఖ్యమగు మనోహరము కలిగించు ముఖ్యమైన ఔషధము

గంధర్వకథ—మూలములను సంఘటించును. గంధర్వకథను కల్పము. ముఖ్యమైన మేలమైనయును: కదేము కలిగించును. సంభోగమున సామ్యమును. మనోహరము కుంభము. అందము కలిగించును. గాములను యించును.

కీర్తిక పులు, మిరదలు, తిమ్మరలు, పానాపటలలో గంధర్వకథ ప్రత్యేక కీర్తికలు. సవామేమములమీ పురుషుల అసాధారణమైనది. దీని విషయము నేలించుచున్నది. మనోహరము కలిగించును. ఏవ్యాసములు కేల బాలలంతరాలక్షణము చాలా ముఖ్యమైనది. వాని శరీరములకు పూర్వముగి కలిగించును. పాను రు 3-

మలయచందనము

సెగ రోగము నకు పేరు పొందిన ఔషధము

పోతీలో నెగిసె. సెగియు చూచి మోసాని కను

ఈ క్రూరవ్యాధిలను: గాఢమవారికి మూలయచందనము నాలుగుచందల యేండ్లనుండి గురువ గా వాడెనుచున్నది. ఇది సంభాసములయందును రాకుమారులములందును నాపటలు కనుపెట్టుకొనిది. సెగి సద్ధియు లేదు. పదికాళిలో పుట్టిను. సెగిరోగము తగ్గిసెట్టి, మలయ పువ్వుకొనుచున్నట్లు యెవరికి యగూడదంటే మా మలయచందన మొక్క లే అందుక తగినది. సెగిట్లు బయలుదేరుచున్నవి. పరిశీలింప వలెకొనుచును పువ్వుకొనెద్య. గంధర్వకథానాలో మలయచందనము కావలె నని కోరుదు. అనేక వైద్య పాత్రమందలను విడిచి దీనిని వాడి వియము, బహుమతులు పొందుచున్నారు. మూడుపూటలలో గూడుచు గుఱు, నెలుపు, సచ్చ సెగలకు ఇది రామబాణము. గన విష గంధకములు చేరని మూలికాయోగము. ఈ ఆశ్చర్యము పరుగెత్తక నేడే మాకు వ్రాయుడు.

డిబ్బి ౨-౪-౦ దీని కనువాసము చందనమైలము ఔషధు ౩-౦-౦ నెండును ఖర్చులతో ౬-౦-౦

నాగరఖండము

ఆర్థములకు ఘోరములకు, పరిణామములకు చాల ముచిది. అకలిపోకపోవుట, కడుపుడుబ్బరము, నొప్పి, పూరుట కడుపులో మంట, పొట్టికడుపులో పోటు, కండ్లమంట, ఓకింత, వాంతులు, పుట్టిత్రేమపులు, భరుచి—వీటిని త్వరగా తగ్గించును. విషవగుండ ఒక్కపాను నేవించుచో ఎట్టి గురుపదార్థమైనను సులభమై మరల ఆకలి కరకరలాడును. రక్తిపుష్టి కలిగించును. పాను రు ౩-౦-

గంధర్వ ఫార్మసీ—ఇన్ని నీ పేట, రాజమండ్రి

